

Geografisch
Instituut

**Activiteitenpatronen van een groep bewoners
van Westelijk Amsterdam en Badhoevedorp**

Drs. R. B. Jobse

BIJDRAGEN TOT DE SOCIALE GEOGRAFIE, nr. 1

Geografisch Instituut der Vrije Universiteit

Amsterdam, 1970

FEB. 1973

F 2a

JOBSE

Geografisch
Instituut

E70-048

**Activiteitenpatronen van een groep bewoners
van Westelijk Amsterdam en Badhoevedorp**

Drs. R. B. Jobse

F 2a 530.1
C 4 431.1
E 3
F 4
612.3
121.1

Dr. E. BOSSMANN
AMSTERDAM

BIJDRAGEN TOT DE SOCIALE GEOGRAFIE, nr. 1

Geografisch Instituut der Vrije Universiteit

Amsterdam, 1970

Ten geleide

Dit is de eerste van een reeks Bijdragen tot de Sociale Geografie, waarin daarvoor in aanmerking komende onderzoeksresultaten van medewerkers van het Geografisch Instituut van de Vrije Universiteit zullen worden gepubliceerd.

Het is niet het eerste rapport dat door medewerkers van dit instituut is opgesteld en evenmin het eerste dat buiten de kring van medewerkers en studenten een zekere verspreiding vindt. Dat de eerder uitgebrachte rapporten niet in deze reeks zijn opgenomen, wil niet zeggen dat zij zich daartoe niet zouden hebben geleend. Dat pas thans met de publikatie in serievorm een begin wordt gemaakt, heeft alleen praktische redenen.

Deze studie van de hand van drs. R.B. Jobse berust op een leeronderzoek voor en door derde- en vierdejaarsstudenten in de sociale geografie dat gehouden is in het studiejaar 1967-1968. Het was het eerste leeronderzoek op het gebied van de stadsgeografie dat vanwege het instituut is ingesteld. Bij de beoordeling van dit rapport dient er rekening mede te worden gehouden dat het onderzoek een experimenteel karakter droeg: niet alleen de deelnemende studenten doch ook de betrokken stafleden moesten hiermede ervaringen opdoen. Het is wellicht ook nuttig er op te wijzen dat de omvang, de doelstellingen, de uitvoering en de verwerking van de resultaten van het onderhavige onderzoek uit de aard der zaak in sterke mate bepaald zijn door didaktische overwegingen.

Dat dit rapport in weerwil van deze beperkingen niet alleen ter beschikking komt van degenen die op enigerlei manier aan het onderzoek hebben medegewerkt maar ook van anderen die er belang in stellen, is niet in de laatste plaats ingegeven door onze overtuiging dat ook de resultaten van beperkte onderzoekingen met bescheiden doelstellingen tot de communicatie en discussie tussen geografen en anderen die op hetzelfde terrein werkzaam zijn, kunnen bijdragen.

Amsterdam, 1 juli 1970

prof.dr. M.W. Heslinga

Voorwoord

Bij het leeronderzoek waarop dit rapport berust is getracht een probleemstelling, welke een centraal gebied in de huidige stads- en plattelandsgeografische onderzoeksactiviteiten inneemt, te verenigen met de eisen die uit didactisch oogpunt aan de opleiding van kandidandi zouden kunnen worden gesteld. Deze didactische eisen omvatten onder meer het bijbrengen van kundigheden en ervaring op het gebied van het observeren in het terrein, het hanteren van statistisch grondmateriaal, het opstellen, afnemen en koderen van enquêtes en het lezen van de op grond van de voorgaande verichtingen opgestelde tabellen.

Uit de aard der zaak kon in dit leeronderzoek slechts een beperkte hoeveelheid tijd van studenten en stafleden worden geïnvesteerd. Een dergelijk onderzoek is enerzijds gebonden aan de tijdsruimte welke in het totale studieprogramma daarvoor beschikbaar is en anderzijds aan de grootte van de deelnemende groep studenten en andere min of meer 'toevallige' factoren. Het is daarom zelden mogelijk het uit wetenschappelijk oogpunt wenselijke ook werkelijk te bereiken. Allerlei aspecten, die eigenlijk een nadere beschouwing verdienen, kunnen daarom niet voldoende of nader worden uitgewerkt. Bij het lezen van het navolgende rapport dient men dit wel te bedenken.

Een aantrekkelijk gezichtspunt bij de keuze van het onderwerp voor dit leeronderzoek lag in het methodologische vlak. De onderzoekingen die zich bezig houden met geografische aspecten van de menselijke activiteiten en daaraan gekoppelde bewegingspatronen hebben in de regel als uitgangspunt òf de plaats waarop de activiteiten zich richten (bijv. een binnenstad of een recreatiegebied) òf de woningen, welke laatste ofwel in onderzoeksgebieden geconcentreerd ofwel verspreid gelegen zijn. In de beide laatste gevallen is de verschillende werkplaats vaak een faktor die het moeilijk maakt de activiteitenpatronen te evalueren. Immers, herhaaldelijk is gebleken dat de plaats van het werken en het daarmee verbonden bewegingspatroon tussen woon- en werkplaats invloed hebben op andere activiteitenpatronen en de daaraan inherente ruimtelijke bestekken. In dit onderzoek is getracht deze werkplaats voor alle respondenten dezelfde te doen zijn en de woonplaats, alsmede de sociale kenmerken van de onderzochte personen, te variëren.

Het onderzoek heeft zich gericht op ingezetenen van Badhoevedorp en de westelijke tuinsteden van Amsterdam, die werkzaam zijn op Schiphol en wel bij de NV Koninklijke Nederlandse Vliegtuigfabriek Fokker, de NV Luchthaven Schiphol, en de Koninklijke Luchtvaart Maatschappij. De

adressen van deze personeelsleden zijn verkregen dankzij de grote medewerking en interesse van de direkties van deze maatschappijen. In het bijzonder wordt dank gebracht aan de onderscheidene hoofden van de afdelingen personeelszaken van deze ondernemingen, t.w. de heren Barbiers, Alink en De Boer.

Met behulp van de op deze wijze verkregen gegevens kon een as worden geconstrueerd welke loopt van Badhoevedorp naar het stadscentrum van Amsterdam en werden wij in staat gesteld de ligging van de woning ten opzichte van het stadscentrum als een variabele in te voeren. Geheel te isoleren was de ligging niet, omdat het op grond van het totale aantal enquêtes niet mogelijk was de bewoners behalve naar hun positie ten opzichte van het stadscentrum van hun woongebied (ligging) verder te differentieren naar hun woning en direkte woonomgeving. Badhoevedorp is namelijk tevens een typisch suburbane nederzetting, de westelijke tuinsteden zijn echter grootstedelijk. De uitkomsten van dit onderzoek blijven ondanks deze en andere beperkingen - bijv. de selectie van de bestudeerde activiteiten - belangwekkend door het licht dat zij mede werpen op de frequentie van activiteiten, de variatie van de daarmee verbonden ruimtelijke bestekken, de verschillende betekenis van de onderscheiden demografische en sociale kenmerken, en de werking die de afstand kan uitoefenen op de activiteiten.

Tot slot moet vermeld worden dat het onderzoek door drs. R.B. Jobse werd uitgevoerd met de gewaardeerde hulp van dertig studenten gedurende een periode van drie maanden.

Amsterdam, juli 1970

Dr. G.A. Hoekveld

Inhoudsopgave

blz.

Hoofdstuk 1.	Inleiding	1
Hoofdstuk 2.	Het onderzoek van activiteiten in de woon- sfeer	9
2.1.	De uitgangspunten	9
2.1.1.	Scheiding van activiteitenpatronen naar woon- en werksfeer	9
2.1.2.	De keuze der variabelen en de probleem- stelling	11
2.2.	De operationalisering en rapportering	13
2.2.1.	De onderzochte groepen	13
2.2.2.	De in het onderzoek betrokken activiteiten	14
2.2.3.	Presentatie van de uitkomsten	17
Hoofdstuk 3.	De detailhandelsactiviteiten	19
3.1.	Detailhandelsbezoek voor dagelijkse levensbehoeften	19
3.2.	Detailhandelsbezoek voor infrekwent gekochte goederen	22
Hoofdstuk 4.	De recreatieve en sociale activiteiten	28
4.1.	De recreatieve activiteiten	28
4.1.1.	Actieve en passieve deelname aan sport	28
4.1.2.	Bezoek aan bioscoop, toneel en concert	31
4.1.3.	Bezoek aan café of restaurant	35
4.2.	De sociale activiteiten	39
4.2.1.	Familiebezoek	39
4.2.2.	Bezoek aan vrienden en kennissen	40
4.2.3.	Burenbezoek	40
4.3.	Besluit	41
Hoofdstuk 5.	Frekwentie van recreatieve en sociale activiteiten	43
5.1.	De karakteristieken van de geënquêteerden	43
5.2.	De situering in het stadsgewest	46
5.3.	Besluit	48

	blz.
Hoofdstuk 6. De gerichtheid op de eigen wijk	49
6.1. De mate van wijkgerichtheid	49
6.2. Variabelen, die de wijkgerichtheid beïnvloeden	51
Hoofdstuk 7. De aantrekkingskracht van het stadscentrum	53
7.1. De frekwentie van de bezoeken aan het stadscentrum	53
7.2. De aard van de activiteiten in het stadscentrum	54
7.3. De "poorten" van het stadscentrum	57
Hoofdstuk 8. Slotbeschouwingen	59
8.1. Het huishouden versus de individu	59
8.2. De betekenis van de onderzochte variabelen	59
8.3. De variabele afstand	60
8.4. De betekenis van de eigen wijk voor het activiteitenpatroon	63
Conclusies	66
 Bijlage I Bijlage II Bijlage III Bijlage IV	
Summary	98

Hoofdstuk 1. Inleiding

In het geografisch en planologisch onderzoek is traditioneel een belangrijke plaats ingeruimd geweest voor het bestuderen van de morfologie en van het grondgebruik. Chapin heeft geconstateerd, dat in het sociaal-wetenschappelijk onderzoek van de stad tot dus ver meer gekeken is naar de gevolgen van activiteitenpatronen dan naar die patronen zelf. 1) Onder activiteitenpatroon wordt hier verstaan het geheel van gelokaliseerde menselijke activiteiten.

Intussen wordt de stad in de sociaal-wetenschappelijke literatuur, vooral in toenemende mate in geografische en planologische kring, gezien als centrum van interactie 1) of als communicatie-systeem 2).

Een moeilijkheid bij de bestudering van activiteitenpatronen is de geheel eigen benadering die deze complexe problematiek eist. Een uitbreiding van het sociaal-wetenschappelijk instrumentarium zal waarschijnlijk nodig zijn. De onderzoeker zal in staat moeten zijn, greep te krijgen op de aard, intensiteit en ruimtelijke distributie van sterk variërende activiteiten en op de factoren die op de activiteitenpatronen van invloed zijn. Een belangrijke methodologische bijdrage op dit terrein is van de Amerikaan Chapin afkomstig. Ook van de zijde van een aantal Franse sociologen zijn reeds meerdere inspirerende bijdragen geleverd.

De onderhavige studie bevat de resultaten van een bescheiden onderzoek dat uit een geografisch oogpunt naar bepaalde activiteitenpatronen in een stedelijk gebied is ingesteld. In deze inleiding wordt een korte samenvatting gegeven van wat een aantal gezaghebbende sociologische en geografische auteurs - al dan niet op grond van eigen onderzoek - over dit probleemveld hebben geschreven en waarvan een aantal werkhypothesen zijn ontleend, alsmede een omschrijving van enkele te gebruiken begrippen. Achtereenvolgens komen daarbij aan de orde: de ruimtelijke bestekken van het activiteitenpatroon, de zich in het activiteitenpatroon voltrekkende veranderingen en het voor een stedelijke levensstijl vereiste ruimtelijke kader, de onderlinge verwevenheid van verschillende activiteiten, de betekenis van de variabele afstand, de betekenis van enkele persoonlijke kenmerken

1) F. St. Chapin, Urban land use planning, Illinois, 1965.

2) M.M. Webber, The urban place and the nonplace urban realm.
In: Explorations into urban structure, Philadelphia, 1964.

en, tot slot, een overzicht van een Nederlandse studie, waarbij op een aantal punten in het onderhavige onderzoek wordt aangesloten.

Voor het inzicht in stedelijke activiteitenpatronen is het van belang in navolging van Chapin onderscheid te maken tussen de twee geïnter-releerde componenten van de interactie, de activiteitencomponent en de communicatiecomponent. De activiteitencomponent kan beschouwd worden als "within interaction", in de zin van plaatsvindend binnen daarvoor bestemde ruimten. De communicatiecomponent kunnen we zien als "between interaction", in de zin van beweging van personen, goe-deren en informatie tussen daarvoor bestemde ruimten 1). Deze ruimten kunnen op verschillende schalen worden gedacht; ze kunnen een woning omvatten maar ook een woonwijk, een winkel maar ook een winkelcentrum, een fabriek maar ook een industrieterrein. De "within interaction" en de "between interaction" zijn onderling afhankelijk. Een toenemende mobiliteit kan de "between interaction" een groter gewicht geven ten koste van de "within interaction".

Het gebied waarbinnen men zijn activiteiten bedrijft zal, afhankelijk van de aard der activiteiten, de persoon die ze bedrijft, en de plaats van het interactiedoel, groter of kleiner kunnen zijn. Het activi- teitenpatroon is voor een aantal levenssferen omvangrijker dan voor andere. Cornuau c.s. constateren voor Parijs dat "une fraction croissante des membres de la population, l'espace social tend à se confondre avec l'espace urbain tout entier" 2). Het ruimtelijk geheel waarbinnen men leeft zal veelal niet meer overeenkomen met de buurt of wat Kouwe c.s. het woonschap noemden 3). De toenemende mobiliteit doet de vraag rijzen of begrippen als "buurt" en "woonschap" thans niet aan relevantie verliezen.

Groenman constateerde in zijn Leidse oratie dat "de mens in zijn verschillende rollen een ruimtelijk actieradius heeft. Als wij terug- gaan in het verleden zullen wij steeds meer de toestand aantreffen, dat ruimtelijk deze sociale velden samenvielen. ... Op een klein territoire was het leven complexer. ... Bood vroeger de lokale situa- tie het "frame of reference" voor allerhand gedragingen, ... in onze tijd is dit alles grondig veranderd. Ruimtelijk zijn de velden,

1) F. St. Chapin, op. cit. p.223

2) C. Cornuau c.s., L'attraction de Paris sur sa banlieue: Etude sociologique, Paris, 1965, p.115.

3) Chr. van Paassen, P.J.W. Kouwe, G.A. Wissink, De Haarlemmermeer, Assen, 1955.

waarin de mens zijn rollen speelt, uitgezet en wel in ongelijke mate. ... De mens raakt betrokken op verschillende ruimtelijke velden en van individu tot individu verschilt tevens de uitgestrektheid daarvan." 1).

In een andere publicatie wijst Groenman op het discontinue wereldbeeld 2). Zichzelf citerend zegt hij: "De naaste omgeving, het stukje straat ervoor, de huizen van mijn burens, zij worden in mijn wereldbeeld duidelijk getrokken contouren en zij verschijnen in het beeld tot in details. Ik weet waar de lantaarnpaal staat en waar een wankel trottoirtegel ligt. Maar buiten deze onmiddellijke omgeving trek ik alleen hoofdlijnen. Daartussen wordt het beeld niet of onnauwkeurig opgevuld, met uitzondering van het stadscentrum. Vanuit de stad trek ik wat forse strepen in alle windrichtingen. Hier en daar is een knooppunt in details, als het ware op een steeltje, maar hele provincies kunnen een paar lijnen zijn." 3).

De gebieden waarbinnen men zich meer intensief beweegt, behoeven dus niet contigu te zijn. Dit zal zeker niet het geval zijn op nationale of regionale schaal, maar ook niet op grootstedelijke schaal. Dit houdt in, dat het woongebied (= het gebied waarbinnen men leeft) evenmin aansluitend hoeft te zijn. Wat men als zijn woongebied beschouwt, is afhankelijk van de activiteitenpatronen. Wil men een bepaalde ruimte als woongebied ervaren, dan zullen de zich in deze ruimte afspelende activiteiten een zekere kwantiteit en kwaliteit moeten hebben.

Het verdient aanbeveling op dit punt óók stil te staan bij de gedachten van Van den Berg over stad en stedelijkheid. Hoewel een groot aantal auteurs op dit terrein belangrijke bijdragen hebben geleverd, zullen we ons beperken tot Van den Berg's visie die beschouwd kan worden als een vroeg geformuleerde synthese die, ook in de Tweede Nota inzake de Ruimtelijke Ordening heeft doorgewerkt.

De auteur stelt dat zich een nieuwe sociale werkelijkheid vormt.

"Oude verhoudingen worden vlottend, evenwichten verschuiven, isollementen zijn of worden verbroken, mensen en groepen zijn naar lichaam en geest in beweging, horizonten worden verruimd" 4)

1) S.J. Groenman, *Uitdijende werelden*, Assen, 1956, pp. 9 e.v.

2) S.J. Groenman, *Het discontinue wereldbeeld*. In: *Mens en Maatschappij*, jrg. 35, 1960, pp. 401 e.v.

3) Zie ook het werk van Kevin Lynch en D. de Jonge.

4) G.J. van den Berg, *Algemene inleiding: op zoek naar een kader*. In: *Nieuwe steden in Nederland? Alphen aan den Rijn*, 1957, p.10.

Het ruimtelijk kader waarin wordt geleefd, ondergaat een verruiming. Van den Berg betoogt, dat de conurbatie het ruimtelijk kader is dat een, naar de geldende maatstaven bevredigend, niveau van autonome stedelijkheid kan bereiken. "Met dit niveau van stedelijkheid, het "volstedelijke", een begrip met een beweeglijke inhoud, wordt bedoeld een mate van differentiatie en tegelijk een volledigheid, welke de bewoners met inachtneming van de in de megalopolis geldende normen een optimaal bestaan veroorloven." 1). De conurbatie kan slechts dan als een samenhangend geheel functioneren als er sprake is van een compactheid in de vormgeving en van een intensief verkeer, met name met het centrale onderdeel, vooral met zijn kern.

De gedachtengang van Van den Berg volgend, kan worden gesteld dat onder een stedelijke levensstijl kan worden verstaan het leven met een zeer ruime horizon en een grote mobiliteit. Het woongebied is niet beperkt tot de buurt, wijk of stad, maar omvat de gehele agglomeratie c.q. conurbatie.

Pahl en Cornuau hebben, onafhankelijk van elkaar, geconstateerd dat voor een deel van de bevolking inderdaad sprake is van een dergelijke situatie. Pahl spreekt van de "mobile metropolitan man" 2). Deze kwalificatie is het meest op haar plaats bij de, tot de "middle class" behorende, forens op Londen. Het merendeel van de grootstedelijke bevolking leeft waarschijnlijk echter met een meer beperkte ruimtelijke horizon. Pahl's centrale these is dan ook dat "a change from hierarchical to segregated structures is one of the distinguishing features of a metropolitan fringe and that there may be considerable value in considering the fringe in terms of itself and not solely in relation to the central city" 3).

Een andere belangrijke bijdrage tot de studie van activiteitenpatronen is het al eerder genoemde werk van Cornuau c.s. Zij bestuderen de aantrekkingskracht van Parijs op zijn "banlieue" en verkennen de mogelijkheden voor een nieuwe stedelijke structuur.

1) G.J. van den Berg, op. cit. p.28

2) R.E. Pahl, *Urbs in rure: The metropolitan fringe in Hertfordshire*, London, 1965, p.62.

3) R.E. Pahl, op. cit. p.14.

Cornuau c.s. laten Parijs uiteen vallen in de binnenstad 1) en de "banlieue" die zij min of meer als elkaars tegenpolen beschouwen.

"La situation actuelle ... se caractérise par une disparité remarquable entre les quartiers centraux, fortement densifiés et équipés, mais engorgés par la masse des circulations, et la banlieue au tissu lâche et mal organisé, souffrant d'un sous-équipement généralisé 2).

Voor de voorstedelingen betekent dit dat zij, als zij aan het stedelijk leven deel willen nemen, een zeer uitgebreide actieradius dienen te hebben; een actieradius die bij de huidige vervoersmogelijkheden niet of nauwelijks realiseerbaar is. Het leven binnen een zeer beperkt woongebied is echter evenmin wenselijk, omdat dit tot geestelijke armoede kan leiden. Cornuau c.s. zien als oplossing een herstructurering van de "banlieue" in grote, min of meer autonome eenheden met een stedelijk potentieël van grote verscheidenheid.

Aan deze conclusies ligt een omvangrijk steekproefonderzoek ten grondslag. In ruim duizend gezinnen werden de man, vrouw en thuiswonende kinderen van 15 tot 20 jaar geënquêteerd. Aandacht werd besteed aan de attitude met betrekking tot Parijs en de verschillende suburbane zones, aan de ruimtelijke spreiding van sociale contacten, vrijetijdsbesteding en winkelbezoek. De sub-activiteitenpatronen werden door verschillende auteurs in verschillende deelstudies behandeld. Een nadeel van deze werkwijze en de gevolgde rapporteringsmethode is, dat de onderlinge verwevenheid van de verschillende activiteiten niet of maar in beperkte mate tot uitdrukking komt. Idealiter zou een onderzoek naar activiteitenpatronen alle enigszins belangrijke activiteiten in de beschouwing moeten betrekken.

Cornuau c.s. constateren dat "la fréquentation des loisirs parisiens est proportionnellement plus élevée dans les foyers dont le mari travaille à Paris" 3). Het door Pahl in een gedeelte van de Londense randzone uitgevoerde onderzoek leidde tot overeenkomstige conclusies.

1) Onder binnenstad verstaan we het centrale gedeelte van een stad of agglomeratie dat wordt gekarakteriseerd door een relatief hoge bebouwingsdichtheid en door merendeels oudere bebouwing; een gebied dat op basis van historisch-morfologische criteria een zekere eenheid vormt, in tegenstelling tot het stadscentrum dat wordt beschouwd als een functionele eenheid. Beide gebieden kunnen overgens ruimtelijk grotendeels samenvallen.

2) Op. cit. p.18.

3) Op. cit. p.151.

Een andere illustratie hiervan vinden we in de bevinding van Cornuau c.s. dat de voorstedelingen, die zich voor hun aankopen het meest tot Parijs wendden, ook voor hun werk, ontspanning en sociale contacten relatief sterk op de hoofdstad waren gericht.

Gelet op deze en andere aanwijzingen voor een vrij sterke verwevenheid van verschillende activiteiten, kan het buiten beschouwing laten van bepaalde activiteiten een deel van de verklaringen voor de spreiding van de resterende activiteiten doen wegvallen.

Zo hebben Cornuau c.s. geconstateerd, dat de afstand tot het centrum van Parijs één van de belangrijkste variabelen vormt. "L'étude des pratiques de loisir en des tendances à la mobilité révèle que la distance constitue l'une des variables les plus étroitement liées à la fréquentation des équipements de loisir. 1). Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen de objectieve afstand, gemeten in kilometers of reistijd, en de subjectieve afstand, de afstand zoals die door de onderzochte groep wordt gepercipieerd.

Geconstateerd werd dat het gevoel van afstand of verwijdering betrekkelijk langzaam toeneemt. Zelfs op grote afstand van het centrum van Parijs rekent een grote meerderheid van de bevolking zich nog tot de nabije banlieue. Ondanks het feit dat men zich over het algemeen niet ver van centraal Parijs verwijderd voelt, nemen de relaties met de centrale stad duidelijk af met de objectieve afstand. Het bezoek aan de in Parijs gevestigde instellingen op het gebied van de vrijetijdsbesteding ligt bij de voorstedelingen over de gehele linie lager dan bij de Parijzenaars.

Belangrijke verschillen zijn op te merken tussen de jongeren en de volwassenen. "A Paris comme en banlieue, l'indice général de fréquentation est plus élevé chez les jeunes que chez les adultes; toutefois, l'écart est moins important en banlieue" 2). Het is niet onwaarschijnlijk, dat de afstand tot Parijs voor de jongeren een grotere belemmering vormt dan voor de volwassenen. Pahl, die alleen volwassenen enquêteerde, geeft hierover met betrekking tot Londen geen uitsluitsel. Opmerkelijk is echter wel dat uit beide studies blijkt, dat de minst welgestelden voor vrijetijdsbesteding relatief weinig bezoeken aan Parijs brengen. Geconstateerd wordt dat "la distance a pour effet de renforcer en banlieue le caractère sélectif de l'attraction propre aux différents types de spectacle" 3).

1) Op. cit. p.

2) Op. cit. p.132

3) Op. cit. p.139

Andere door Cornuau c.s. genoemde belangrijke variabelen zijn:

- (a) de sociale beroepsgroep;
- (b) het onderwijsniveau;
- (c) de gezinsgrootte.

Pahl signaleert een sterke tegenstelling middle class/working class. "Compared with the middle class the working class live in a restricted social environment, going relatively infrequently to entertainments, visiting and being visited in a more limited way and taking shorter and less ambitious holidays" 1). Deze tegenstelling overlapt de onder (a) en (b) genoemde variabelen.

Een belangrijke Nederlandse bijdrage op dit terrein vormt de studie van Heinemeijer, die op boeiende wijze een inzicht geeft in de oriëntatie van inwoners van Amsterdam op de binnenstad of delen ervan als attractiecentrum en de factoren, die op deze oriëntatie invloed hebben 2). Daartoe hebben in twaalf buurtcombinaties, variërend naar status en naar ligging met betrekking tot bereikbaarheid van de binnenstad 323 vraaggesprekken plaatsgevonden.

Een belangrijke uitkomst daarvan is de tegenstelling tussen de attitude met betrekking tot het stadscentrum en de mate waarin men er gebruik van maakt. Niet minder dan 41% van de respondenten wordt gekenmerkt door een positieve 'stad-gezindheid' en tegelijkertijd een laag 'stad-gebruik'. "De afstand tot het stadscentrum blijkt op de 'stad-gezindheid' geen enkele invloed te bezitten, wél op het 'stad-gebruik' " 3). De afstand is vermoedelijk eveneens van betekenis voor de omvang van het gebied dat men als stadscentrum beschouwt. "Het is waarschijnlijk dat respondenten, in een poging het effect van toenemende afstand tot de stad tegen te gaan, de gehele stad naar zich toe te trekken!" 4).

In de benadering van Heinemeijer wordt de binnenstad centraal gesteld. De onderhavige studie, die zich ook bezig houdt met in Groot-Amsterdam wonenden, heeft ten doel een verkenning te zijn van activiteitenpatronen, met andere woorden zij richt zich niet in het bijzonder op de binnenstad of een ander gebied.

1) Op. cit. p.62.

2) W.F. Heinemeijer, De Amsterdamse binnenstad als centrum van attractie. In: W.F. Heinemeijer, M. van Hulst en H.D. de Vries-Reilingh, Het centrum van Amsterdam: Een sociografische studie, Amsterdam, 1968, p.15.

3) Op. cit. p.28.

4) Op. cit. p.45.

Aangezien de onderzochte activiteiten zich over omvangrijke gebieden kunnen uitstrekken, zullen de bij een dergelijke benadering verkregen inzichten uiteraard globaal zijn. Een voordeel van deze werkwijze is echter, dat ook informatie wordt verkregen over andere stadsdelen dan het stadscentrum. Deze informatie kan enig licht werpen op de onderlinge verhouding van verschillende stadsdelen. Staat bijvoorbeeld het stadscentrum, wat de winkelactiviteiten aangaat, in een concurrentieverhouding met Osdorp (winkelcentrum) en, zo ja: in welke mate en voor welke goederen?

Uit het volgende zal blijken in hoeverre onze benadering via de activiteitenpatronen van verschillende territoriale groepen in Groot-Amsterdam aansluit bij de inzichten van Heinemeijer.

- . - . -

Hoofdstuk 2. Het onderzoek van activiteitenpatronen in de woonsfeer.

2.1. De uitgangspunten

2.1.1. Scheiding van activiteitenpatronen naar woon- en werksfeer

Het door Van den Berg wenselijk geachte niveau van stedelijkheid kan alleen dan worden bereikt als er binnen een conurbatie een zekere mate van arbeidsverdeling optreedt. Elk deel van de conurbatie zal een min of meer gespecialiseerde eenheid moeten zijn, die op hoog niveau een bepaalde functie vervult. Dit betekent niet, dat bijvoorbeeld alle winkels in één gebied geconcentreerd behoren te zijn, maar wel dat er sprake is van één centraal winkelcentrum, dat kwalitatief en kwantitatief veruit superieur is aan de andere centra in de conurbatie, die slechts een buurt- of wijkverzorgende functie hebben. In deze gedachtengang is bijvoorbeeld een sterke uitbreiding van het winkelcentrum Amstelveen negatief te waarderen, aangezien deze ontwikkeling tot een niveauperlagings van het centrale winkelcentrum in Amsterdam kan leiden.

De bevordering van een taakverdeling tussen de daarvoor in aanmerking komende delen van een conurbatie is alleen dan zinvol, indien de ingezetenen de gehele conurbatie inderdaad als hun woongebied plegen te beschouwen of gaan beschouwen en dienovereenkomstig handelen. Beschouwen de ingezetenen van de conurbatie niet de gehele conurbatie, maar slechts een groter of kleiner deel daarvan als hun woongebied, dan kan een stadsdeelgewijze specialisatie leiden tot een verarming van hun woongebieden, omdat dan de beoefening van een aantal activiteiten niet meer mogelijk is, dan wel in frekwentie daalt.

De vraag kan worden gesteld of een dergelijke situatie zich in vele nieuwe stadsuitbreidingen niet voordoet. De gedurende de afgelopen twintig jaar gebouwde wijken worden in veel gevallen gekenmerkt door een sterk eenzijdig woonkarakter. Deze homogeniteit wordt door vele bewoners negatief beoordeeld.

Een verantwoorde planning zal alleen mogelijk zijn als er een voldoende inzicht bestaat in de activiteitenpatronen van individuen en huishoudens, in het bijzonder die buiten de woonsfeer worden gevormd, en de factoren, die hierop van invloed zijn. Dit onderzoek heeft tot doel een bescheiden bijdrage te zijn tot dit complexe probleemgebied.

De studie van activiteitenpatronen zal voor individuen en huis-

houdens enerzijds en bedrijven en instellingen anderzijds een verschillende benadering vergen. Chapin stelt dat "the activity systems of individuals and households are perhaps the most difficult to analyse of the three general classes considered in this chapter. Without the leavening effect of highly institutionalized norms of behavior of the two other classes of activity and with a much larger number of agents involved, we expect and do find a much greater degree of variability in activity patterns. This is not to imply that the social system does not influence and regulate to some degree the activities of residents of a metropolitan area" 1). Hoekveld kwam in zijn studie over het wonen tot overeenkomstige conclusies 2).

Bij een onderzoek naar activiteitenpatronen in de woonsfeer rijst de vraag of het huishouden in dit verband kan worden gezien als een eenheid dan wel als een aantal individuen met een gemeenschappelijke woning, maar met sterk uiteenlopende ruimtehuishoudingen 3). De bevindingen van o.a. Cornuau c.s. tonen aan dat tussen de leden van het huishouden aanzienlijke verschillen in ruimtehuishouding kunnen bestaan. De consequentie hiervan is, dat de individu de elementaire eenheid dient te vormen in het onderzoek naar activiteitenpatronen. Hoewel men in de geografie veelal van meer samengestelde gelokaliseerde eenheden als bedrijven of huishoudens uitgaat, moet bedacht worden dat vele activiteiten door individuen worden verricht, die achtereenvolgens vele, verschillende rollen vervullen. Het is daarom beter van de individuen uit te gaan. Een vergelijking van de activiteitenpatronen van verschillende groepen individuen is, niet in de laatste plaats door de verschillen in werklocatie, een problematische zaak. Zowel Cornuau c.s. als Pahl constateerden dat zij, die in het stadscentrum hun werkkring hebben ook voor hun vrijetijdsbesteding meer bezoeken aan het stadscentrum brengen dan degenen, die elders in de conurbatie werkzaam zijn.

1) F.St.. Chapin, op. cit. pp. 241 en 242

2) G.A. Hoekveld, Notities betreffende een geografische benadering van het wonen, 1969.

3) Hoekveld definieert een ruimtehuishouding als "het geheel van wijzen waarop de vanuit het handelingsverband handelende personen zich de ruimte en haar 'vulling' ten nutte maken". op. cit. p.5.

Voor dit verschijnsel zijn verschillende verklaringen aan te voeren. Een relatief hoog percentage van de in het stadscentrum werkzamen behoort tot de sociale beroepsgroep der employé's. Het is niet onmogelijk dat deze groep een specifiek activiteitenpatroon bezit. In dat geval moet de verklaring voor het relatief grote aantal bezoeken aan het stadscentrum niet gezocht worden in het in het stadscentrum werkzaam zijn, maar in het employé zijn. Een verklaring kan echter ook worden gezocht in de omstandigheid dat het in het stadscentrum werkzaam zijn in het algemeen zal gepaard gaan met een grotere bekendheid met dit gebied en met de mogelijkheden die het op een gegeven tijdstip biedt. Hetzelfde kan ook voor andere gebieden gelden.

De vergelijking van de activiteitenpatronen kan worden vereenvoudigd en verhelderd door een zodanige selectie van de te ondervragen personen, dat het werkgebied voor allen hetzelfde is. Een verdere vereenvoudiging kan worden verkregen door een situering van het werkgebied in een niet-stedelijke context. De invloed van de werklocatie is hiermee grotendeels uitgeschakeld.

2.1.2. De keuze der variabelen en de probleemstelling.

De variabelen die blijkens de literatuur betekenis kunnen hebben voor het activiteitenpatroon, zijn in drie groepen in te delen, te weten de variabelen die betrekking hebben op:

- (1) de geografische structuur van de conurbatie;
- (2) de locatie van het huishouden waarvan het individu deel uitmaakt;
- (3) de persoonlijke karakteristieken van de individu.

Ad 1. "De geografische structuur bestaat uit de zogenaamde sociaal-ruimtelijke structuur in haar artefactieel-morfologische omhulling of schaal zoals die in de (tot cultuurlandschap omgevormde) natuurruimte is gematerialiseerd. De sociaalruimtelijke structuur bestaat - zoals elke structuur - uit elementen en hun relaties. De elementen van de sociaal-ruimtelijke structuur zijn de zogenaamde geografische handelingsverbonden" 1)

1) G.A. Hoekveld, op.cit. p.5. De auteur verstaat onder een geografisch handelingsverband "de in een artefact geconcretiseerde en via een ruimtehuishouding geëffectueerde, gelokaliseerde eenheid van menselijke betrekkingen waaruit posities en rollen voortvloeien voor degenen die van dat handelingsverband deel uitmaken, en die als deel ervan handelen".

Het merendeel der activiteiten vindt plaats binnen handelingsverbanden. De diversiteit van de handelingsverbanden, en de kwantiteit waarin verschillende handelingsverbanden aanwezig zijn, zijn van invloed op de mogelijkheden, die men heeft voor het bedrijven van specifieke activiteiten.

De proximateit van de handelingsverbanden (proximateit van gelijksoortige en ongelijksoortige handelingsverbanden) speelt eveneens een rol. Voorzieningen, welke in een centrum geconcentreerd zijn, zullen een grotere aantrekkingskracht hebben dan wanneer zij over een groot gebied gespreid zijn.

Ad 2. De locatie van het huishouden in het stadsgewest bepaalt de afstand tot andere handelingsverbanden c.q. clusters van handelingsverbanden. Van bijzonder belang is hierbij de afstand tot het stadscentrum, als belangrijkste concentratie van stedelijke voorzieningen.

Voor bepaalde activiteiten zal het nodig zijn de afstand lijfelijk te overbruggen, voor andere kan gebruik worden gemaakt van brief of telefoon. In het eerste geval zullen grotere offers moeten worden gebracht in tijd, geld en energie. Er zal een min of meer bewuste afweging plaats vinden van de waarde die men aan een activiteit hecht tegen het hiervoor te brengen offer. Als de schaal naar de laatste factor doorslaat zal men, eventueel tijdelijk, van een activiteit afzien. De afstand veroorzaakt een zekere frictie, die het ontwikkelen van activiteiten af kan remmen.

Ad 3. Verschillende mensen zullen, hoewel de ruimte en haar "vulling" voor allen constant is, verschillende activiteitenpatronen hebben. Hierin spelen factoren een rol als:

- (1) de waardering van de, verwisselbare, mogelijkheden tot het bedrijven van activiteiten;
- (2) de beschikbare hoeveelheid tijd; en
- (3) de beschikbare hoeveelheid geld.

De genoemde factoren zullen onder meer samenhangen met:

- (a) de leeftijd;
- (b) de burgerlijke staat;
- (c) het inkomen;
- (d) het beroep;

- (e) de opleiding;
- (f) de sexe;
- (g) de geboorteplaats; en
- (h) de persoonlijkheid 1).

Op basis van de voorgaande overwegingen kan de probleemstelling van het onderzoek als volgt worden omschreven:

Een vergelijking van activiteitenpatronen van in de agglomeratie Amsterdam wonende groepen individuen met dezelfde werklocatie, maar met verschillende (stedelijke en randstedelijke) woonlocaties. Bij deze vergelijking zal worden stilgestaan bij de persoonlijke karakteristieken van de individuen.

2.2. De operationalisering en rapportering

2.2.1. De onderzochte groepen

De gekozen probleemstelling stelt hoge eisen aan de selectie van de te enquêteren groep. Zoals gesteld is aan het eind van paragraaf 2.1.1. dienen de te enquêteren personen op dezelfde plaats werkzaam te zijn; bij voorkeur in een niet-stedelijke context. De woonplaats dient echter variabel te zijn. Bovendien dient de groep een voldoende heterogene samenstelling te hebben om de invloed van de hierboven gekozen variabelen na te kunnen gaan.

Bovenstaande voorwaarden bleken het best te worden vervuld bij de beroepsbevolking, die werkzaam is op de luchthaven Schiphol. De N.V. Fokker, de K.L.M.-N.V. en de N.V. Luchthaven Schiphol verleenden toegang tot hun respectievelijke personeelsadministraties. Hieruit werden verspreid over drie gebieden - Bos en Lommer-Overtoomse Veld, Osdorp en Badhoevedorp - 578 adressen a-select getrokken. Op deze adressen werd de Schipholwerker geënquêteerd, en als deze getrouwd was, eveneens zijn echtgenote.

Het aantal potentiële respondenten bedroeg 980. Hiervan werd 76% geënquêteerd. Van de potentiële respondenten weigerden 13% medewerking te verlenen, terwijl 11% na tenminste drie bezoeken, gespreid over de dag en de avond, van de lijst is afgevoerd omdat zij niet thuis werden getroffen. Het aantal bruikbare vragenlijsten bedroeg 740, waarvan er 194 waren ingevuld in Bos en Lommer -

1) De variabele persoonlijkheid wordt volledigheidshalve vermeld, hoewel deze verder buiten beschouwing is gelaten.

Overtoomse Veld, 250 in Osdorp en 296 in Badhoevedorp (zie bijlage I). In het eerstgenoemde gebied werd de gehele populatie, d.w.z. de bij de drie Schipholbedrijven werkzaam en hun echtgenoten, geënquêteerd. In Osdorp was dit twee-derde van de populatie, en in Badhoevedorp één-derde. De enquête vond plaats van 1 tot en met 10 april 1968.

De wijken waar de enquête zou worden afgenomen, werden zodanig gekozen, dat deze een as op het stadscentrum vormden. In eerste instantie werd gedacht aan een tweetal assen, één in westelijke en één in zuidelijke richting, die elk uit drie of vier wijken zouden bestaan. Hiervan werd afgezien om te voorkomen dat de aantallen ondervraagden per onderscheiden gebied zodanig klein zouden worden dat het niet meer mogelijk zou zijn voor kleine, maar interessante, sub-groepen als de ongehuwden, tot enigszins betrouwbare uitspraken te komen.

Met het oog hierop werd het aantal per wijk af te nemen enquêtes vastgesteld op tenminste 200. Deze beslissing impliceerde, dat de aanvankelijk gekozen wijken, Bos en Lommer, Osdorp en Badhoevedorp, niet zonder meer konden worden gehandhaafd, omdat in de eerstgenoemde wijk het aantal potentiële respondenten onder de gestelde grens bleef. Het bleek, ondanks de hieraan verbonden bezwaren, noodzakelijk te zijn Bos en Lommer uit te breiden met het Overtoomse Veld. De afstanden binnen deze wijkencombinatie zijn groter dan die in de andere wijken, wat de vergelijking van de uitkomsten enigszins bemoeilijkt.

De gekozen gebieden worden in deze studie beschouwd als wijken, d.w.z. als gebieden, die in de eerste plaats administratieve eenheden, c.q. een combinatie van administratieve eenheden zijn. De termen "buurt" of "woonschap" zijn in deze gevallen minder op hun plaats aangezien deze termen in de regel een samenhang op basis van sociale factoren impliceren. De genoemde wijken kunnen sociaal geïntegreerde eenheden zijn; zij zijn echter niet als zodanig gekozen.

2.2.2. De in het onderzoek betrokken activiteiten

De keuze van de te onderzoeken activiteiten bleek tijdens de voorbereiding één van de moeilijkst op te lossen problemen te zijn. In eerste instantie gingen de gedachten in de richting van een opname van alle relevante activiteiten gedurende een etmaal.

Deze werkwijze bleek echter met de beschikbare mankracht nauwelijks uitvoerbaar te zijn. Bovendien zou zij voor de respondenten zeer arbeidsintensief zijn, wat het risico meebracht van een onverantwoord hoge non-respons. Op grond van deze overwegingen werd besloten uit de mogelijke activiteiten een keuze te doen. Hierbij werd gebruik gemaakt van de onderstaande, door Chapin ontwikkelde typologie voor activiteitensystemen, die zo algemeen geformuleerd is, dat ze ook voor Nederlandse situaties bruikbaar lijkt 1).

<u>Activity Agents</u>	<u>Activity Types</u>	<u>Activity Systems</u>
Firms	Productive activities	{ Goods-producing activities(extraction, processing,communications,distribution) Service activities (to firms, institutions, households and individuals)
Institutions	General welfare activities	{ Human development activities(education, religions, and recreation) Basic community service activities (police,fire,water,waste disposal,etc.) Activities for welfare of special groups (labor, social, etc.)
Households and individuals	Residential activities	{ Income-producing activities Child-raising and family activities Education and intellectual development activities Spiritual development activities Social activities Recreation and relaxation Club activities Community service,political activities Activities associated with food, shopping, health, etc.

Besloten werd het onderzoek te beperken tot wat Chapin "residential activities" noemt. De "income-producing activities" werden, op grond van het besluit dat het onderzoek beperkt zou worden tot de woon-sfeer, geëlimineerd. Een verdere beperking werd toegepast door alleen die activiteiten in de beschouwing te betrekken, die zich buiten de eigen woning afspelen (de externe ruimtewoning van de huishoudens) en die direct van invloed zijn op de geografische

1) F. St. Chapin, op. cit. p.226

structuur. De laatste beperking werd op louter pragmatische gronden aangebracht; de beschikbare mankracht, tijd en financiën waren hieraan debet.

Een vervolgonderzoek zou zich in het bijzonder kunnen richten op de interne ruimtewuiskhouding en de betekenis ervan voor de externe ruimtewuiskhouding. De hoge negatieve correlatie tussen bijvoorbeeld het aantal t.v.-toestellen en het aantal bioscoopbezoeken doet veronderstellen dat een dergelijke studie zeker waardevolle inzichten kan leveren.

De activiteiten binnen de eigen woning omvatten het merendeel van de "child-raising and family activities". Deze categorie van activiteiten zal dan ook verder buiten beschouwing blijven. Met betrekking tot "education and intellectual development activities" werd in de enquêtelijst één vraag opgenomen, die betrekking had op het volgen van onderwijs (incl. cursussen). Eveneens werd één vraag gesteld naar "spiritual development activities". De vraag had betrekking op kerkbezoek.

Een drietal vragen was gewijd aan "social activities". Geïnformeerd werd naar het bezoek aan burens, vrienden en kennissen, en familie.

Vier vragen, resp. naar bezoek aan sportwedstrijden, beoefening van sport, bezoek aan bioscoop, toneel, cabaret en concert en naar bezoek aan café, restaurant en dancing, hadden betrekking op de categorie "recreation and relaxation".

Eén vraag werd gesteld over club- of verenigingsactiviteiten. De door Chapin onderscheiden categorie "community service, political activities" is voor de meeste Nederlanders vermoedelijk slechts van zeer beperkte betekenis in het totale activiteitenpatroon. Het leek, gelet op de lengte van de vragenlijst, dan ook niet verantwoord hiernaar te vragen.

De "activities associated with food, shopping, health, etc." vormen een zodanig belangrijke categorie dat een groter aantal vragen dan in de voorgaande gevallen zinvol leek. Aan de sub-categorie "activiteiten betrekking hebbend op gezondheidszorg" werd één vraag gewijd.

De winkelactiviteiten kunnen gesplitst worden in het bezoek aan winkels voor dagelijkse levensbehoeften en aan die voor minder frekwent gekochte goederen. Vier vragen hadden betrekking op de eerste groep van winkelactiviteiten. Gevraagd werd naar het bezoek

aan verkooppunten voor groenten en fruit, vleeswaren, kruideniersartikelen en drogisterijartikelen. Brood en zuivel werden buiten beschouwing gelaten, aangezien deze artikelen in veel gevallen aan huis worden bezorgd.

Aan de infrekwent gekochte goederen waren een vijftal vragen gewijd, te weten aan damesconfectie en -stoffen; radio, t.v. en grammofoonplaten; schoenen; huishoudelijke en luxe artikelen; en herenconfectie en -stoffen. Over het bezoek aan warenhuis en markt, dat zich niet laten vangen door een artikelgewijze vraagstelling, zijn aparte vragen gesteld.

De keuze van de activiteiten is, ondanks het benutten van de in de literatuur neergelegde onderzoekservaringen, toch nog in hoge mate subjectief; ze kan, gelet op de huidige stand van de kennis van het te onderzoeken terrein, ook weinig anders als subjectief zijn. Het explorerende karakter van het onderhavige onderzoek in aanmerking nemend, behoeft dit niet al te bezwaarlijk te zijn. In de navolgende hoofdstukken zal niet zozeer sprake zijn van toetsing dan wel van hypothesevorming.

2.2.3. Presentatie van de uitkomsten

Hoofdstuk 3 is geheel gewijd aan de detailhandelsactiviteiten. Hierbij wordt ingegaan op de spreiding en frekwentie van deze activiteiten. Een onderscheid wordt gemaakt tussen detailhandelsbezoek voor dagelijkse levensbehoeften en dat voor infrekwent gekochte goederen. Tot slot wordt nagegaan in hoeverre bepaalde winkelvestigingen als magneten fungeren.

De recreatieve en sociale activiteiten vormen het onderwerp van hoofdstuk 4. Achtereenvolgens worden de spreiding en de frekwentie van de actieve en passieve deelname aan sport, het bezoek aan bioscoop, toneel en concert, en het bezoek aan café of restaurant behandeld. Voor elk van deze activiteiten wordt nagegaan welke vestigingen c.q. groepen van vestigingen een belangrijke rol spelen in het activiteitenpatroon van de geënquêteerde territoriale groepen. Het tweede deel van hoofdstuk 4 is gewijd aan de sociale activiteiten, te weten: het familiebezoek, het bezoek aan vrienden en kennissen, en het burenbbezoek.

Vergeleken met de gedetailleerde benadering in de twee voorgaande hoofdstukken hebben hoofdstuk 5 en 6 een meer globaal karakter.

In hoofdstuk 5 wordt de betekenis van een aantal variabelen voor de frekwentie van een zevental activiteiten behandeld.

In hoofdstuk 6 wordt nagegaan welke variabelen van invloed zijn op de mate waarin men zich voor een aantal activiteiten op de eigen wijk dan wel op andere wijken richt.

Hoofdstuk 7 behandelt het stadscentrum als activiteiten aantrekkend centrum. In het bijzonder de frekwentie waarmee men het stadscentrum bezoekt en de activiteiten die men er bedrijft, worden hier aan de orde gesteld. De laatste paragraaf van dit hoofdstuk behandelt de stelling van Heinemeijer, dat bij een toenemende afstand de neiging geconstateerd wordt de binnenstad naar zich toe te trekken.

Hoofdstuk 8 bevat een slotbeschouwing waarin onder meer aandacht wordt besteed aan enkele kwesties van methodologische aard. Daarnaast wordt op enkele uitkomsten van het onderzoek meer uitgebreid ingegaan.

Een deel van het verzamelde materiaal is door tijdgebrek niet in deze rapportering betrokken.

Hoofdstuk 3. De detailhandelsactiviteiten

3.1. Detailhandelsbezoek voor dagelijkse levensbehoeften

Het is gebruikelijk, dat de dagelijkse levensbehoeften in de eigen buurt of wijk gekocht worden. De hoge frekwentie, waarmee deze goederen worden gekocht, maakt het afleggen van grotere afstanden zeer onaantrekkelijk. Bovendien betreft het goederen, die zich door hun volume en gewicht minder gemakkelijk laten transporteren.

Het verwachte beeld werd in Osdorp en Badhoevedorp inderdaad aangetroffen, waar resp. 92 en 89% van de bezoeken aan groentenhandel, slagerij, kruidenier en drogisterij inderdaad in de eigen wijk plaats vonden. In contrast hiermee stond het overeenkomstige percentage in Bos en Lommer - Overtoomse Veld (65%). Dit percentage is beïnvloed door het feit, dat enkele belangrijke winkelstraten net buiten de wijk liggen. Tellen we de aan deze winkelstraten gebrachte bezoeken bij die in Bos en Lommer - Overtoomse Veld op, dan komen we tot een percentage van 76.

De percentages 76, 92 en 89 impliceren, dat in twee van de drie gebieden voor de dagelijkse levensbehoeften slechts in beperkte mate veelvuldig buiten de eigen wijk gegaan wordt.

Tabel 1. Percentage van de bezoeken aan bedrijven in vier detailhandelsbranches voor dagelijkse levensbehoeften, dat in de eigen wijk plaatsvindt, in procenten per wijk.

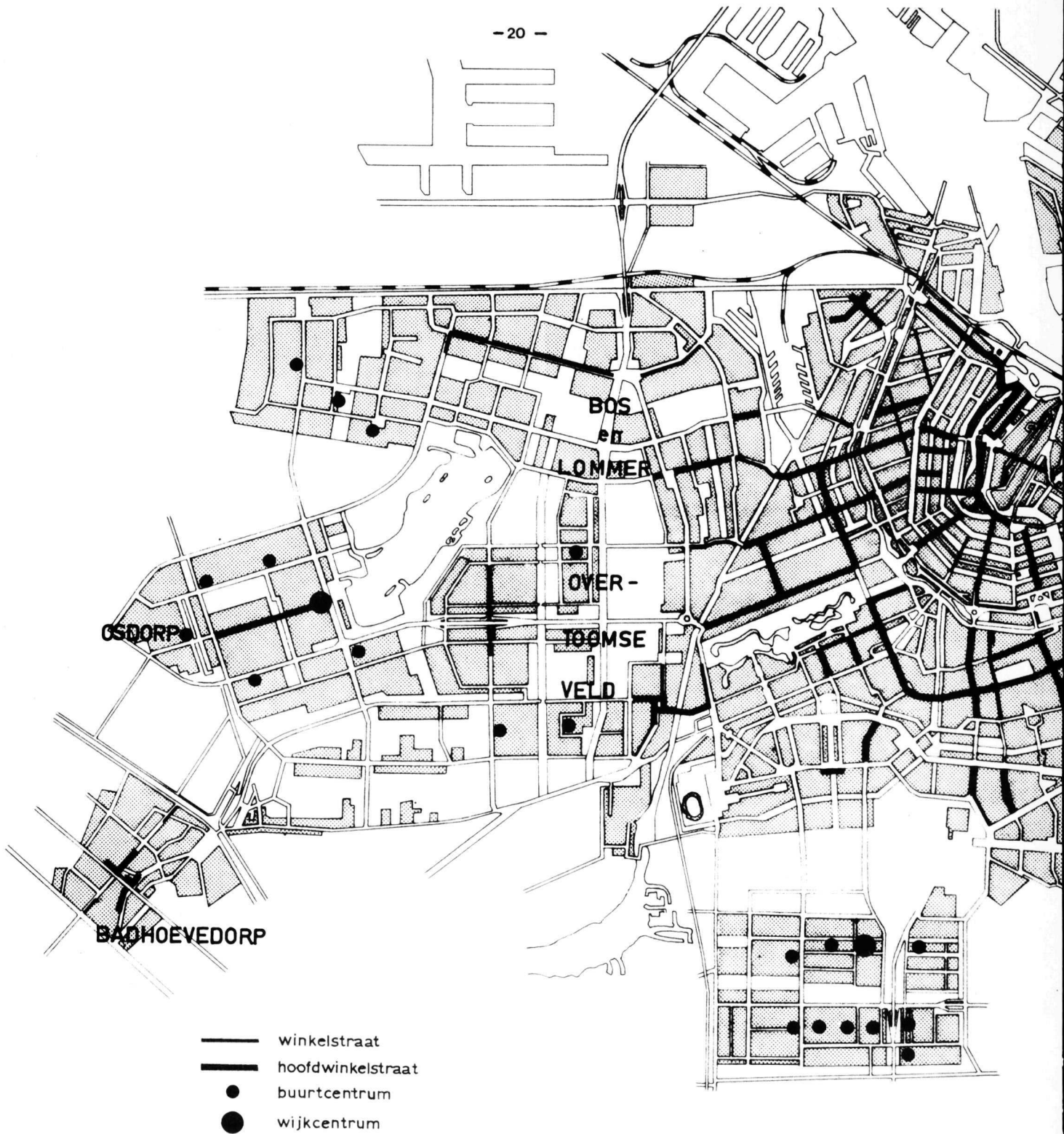
Wijk	Detailhandelsbranche				
	Groentenhandel	Slagerij	Kruidenier	Drogisterij	Totaal
Bos en Lommer - O.Veld	75%	75%	74%	77%	76%
Osdorp	91%	91%	93%	93%	92%
Badhoevedorp	93%	86%	87%	89%	89%

Bron: Enquête april 1968.

De in het voorgaande genoemde percentages blijken niet door uitschieters in één of twee branches te zijn beïnvloed. De vier onderzochte branches vertonen alle hetzelfde beeld.

Geconstateerd kan worden, dat de in Osdorp wonende groep vrijwel alleen incidenteel dagelijkse levensbehoeften buiten de eigen wijk koopt. Het aantal bezoeken, dat buiten de eigen wijk wordt gebracht, is dermate verspreid en van zo geringe omvang, dat er geen duidelijk

Winkelstraten en winkelcentra in Westelijk - en Centraal Amsterdam en in Badhoevedorp.

Fig. 1

Bron: *Winkelcentra: Detailhandel en Vestigingsplaats*, uitgave v.d. Ned. Middenstandsbank N.V., z.j., (ca. 1968); aangevuld met eigen waarnemingen.

patroon uit naar voren komt. Voor Badhoevedorp geldt vrijwel hetzelfde, zij het, dat twee gebieden hogere bezoekpercentages hebben dan op basis van toevallige bezoeken te verwachten zou zijn, nl. Osdorp (4%) en elders, i.c. Hoofddorp (3%).

Bos en Lommer - Overtoomse Veld vertoont een duidelijk afwijkend beeld. Zowel Osdorp (7%), Slotervaart (5%) en de Jan Evertsenstraat en omgeving (5%) als de Kinkerbuurt en Overtoom (3%), hebben, wat betreft de dagelijkse levensbehoeften, een verzorgende functie voor dit gebied.

Het Osdorpse voorzieningenapparaat voor dagelijkse levensbehoeften blijkt een betekenis te hebben, die uitgaat boven het buurtniveau. Zowel voor Badhoevedorp als voor Bos en Lommer - Overtoomse Veld is Osdorp het belangrijkste secundaire centrum.

Het voorzieningsapparaat in Badhoevedorp is kennelijk toereikend op buurtniveau, maar heeft geen functie voor westelijk Amsterdam.

Het is twijfelachtig of het voorzieningsapparaat in alle delen van Bos en Lommer - Overtoomse Veld op buurtniveau voldoende kan worden geacht gezien het hoge percentage respondenten, dat voor vrijwel dagelijks te kopen goederen vrij grote afstanden aflegt. Het is niet zonder meer duidelijk waaraan deze ontoereikendheid te wijten is. Deze vraag zal hier niet worden onderzocht.

Tabel 2. Mediane periode verlopen sinds het laatste bezoek aan een viertal detailhandelsbranches naar wijk.¹⁾

Wijk	Mediane periode verlopen sinds bezoek aan:			
	Groentenhandel	Slagerij	Kruidenier	Drogisterij
Bos en Lommer - O.Veld	1½ à 2 d.	1½ à 2 d.	3 d.	4 à 5 d.
Osdorp	1½ d.	2 d.	3½ d.	5 à 6 d.
Badhoevedorp	1½ d.	1½ à 2 d.	3 d.	6 d.
Totaal	1½ d.	1½ à 2 d.	3 d.	5 à 6 d.

Bron: Enquête april 1968.

1) De mediaanwaarden hebben alleen betrekking op degenen, die de enquête-vraag naar de betreffende activiteit beantwoorden. Een deel der respondenten beantwoordden enkele vragen naar activiteiten niet, omdat zij zich deze niet herinnerden i.v.m. de lengte van de sindsdien verlopen periode (vooral gehuwde mannen).

De frekwentie, waarmee dagelijks benodigde goederen gekocht worden, blijkt nog vrij hoog te zijn. Er is voorlopig weinig aanleiding te veronderstellen, dat verhoogde mobiliteit en betere mogelijkheden om levensmiddelen te conserveren, tot grote veranderingen in het koopgedrag hebben geleid. Het Amerikaanse koopgedrag, eens per week een massale aankoop te doen van dagelijks benodigde goederen, blijkt door de onderzochte groep, die qua welstand boven het Nederlandse gemiddelde ligt, nog niet te worden nagevolgd. Zelfs de relatief grote afstanden, die door de onderzochte groep in Bos en Lommer - Overtoomse Veld worden afgelegd, blijken niet te hebben geresulteerd in een lagere koopfrekwentie.

3.2. Detailhandelsbezoek voor infrekwent gekochte goederen.

Tabel 3. Locatie van de laatst afgelegde detailhandelsbezoeken voor infrekwent gekochte goederen, in procenten per wijk. 1)				
Wijk	Locatie detailhandelsbezoek voor infrekwent gekochte goederen.			N = 100%
	Eigen wijk ²⁾	Stadscentrum	Elders	
Bos en Lommer - O.Veld	31%	31%	38%	881
Osdorp	52%	25%	23%	1114
Badhoevedorp	32%	24%	44%	1338

Bron: Enquête april 1968.

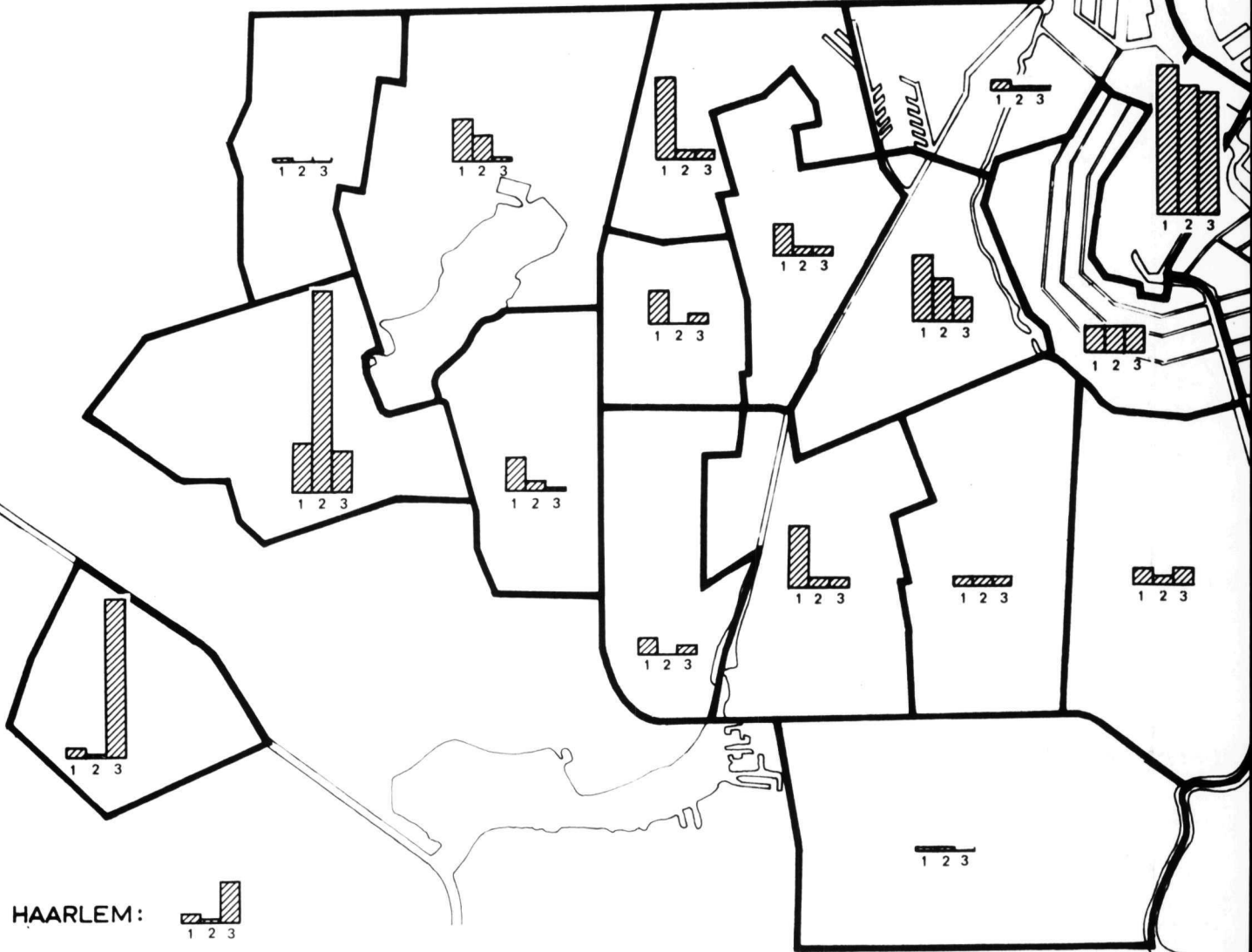
Bovenstaande tabel is gebaseerd op de bezoeken aan een zestal detailhandelsbranches, t.w. damesconfectie en -stoffen, herenconfectie en -stoffen, schoenen, huishoudelijke en luxe artikelen, radio televisie en grammofoonplaten, en de warenhuizen.

Opvallend is dat de betekenis van het eigen winkelapparaat vrijwel gelijk blijkt te zijn voor Bos en Lommer - Overtoomse Veld en Badhoevedorp, terwijl de omvang van beide winkelbestanden vrij sterk uiteen loopt. Het aantal winkels in de eerste wijk, incl. enkele aangrenzende winkelstraten, is aanzienlijk groter dan in de laatste.

1) Incl. bezoeken aan warenhuizen.

2) Voor Bos en Lommer - Overtoomse Veld worden hieronder ook twee direct aangrenzende winkelstraten verstaan.

overig AMSTERDAM: 1 2 3

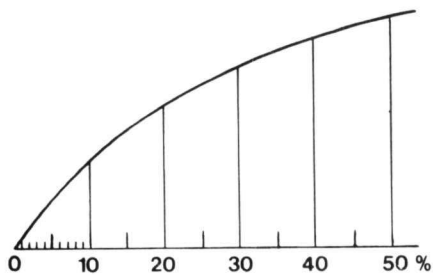

HAARLEM: 1 2 3

Elders: 1 2 3

winkelcentrum AMSTELVEEN: 1 2 3

overig AMSTELVEEN: 1 2 3

- 1 - detailhandelsbezoek van geënquêteerden in Bos en Lommer - Overtoomse Veld.
- 2 - " " " " Osdorp.
- 3 - " " " " Badhoevedorp.

Fig.2 Locatie van het detailhandelsbezoek voor infrekvent gekochte goederen, in procenten per wijk.

Verondersteld zou kunnen worden, dat door de grote afstand tot andere centra, de ondervraagden in Badhoevedorp eerder geneigd zijn zich tot de detailhandel in de eigen wijk te wenden, ook al ligt het niveau hiervan lager. De perifere ligging in het stadsgewest Amsterdam resulteert dan in een geringere keuzemogelijkheid. Dit geldt in mindere mate ook voor Osdorp, dat in de zes genoemde branches minder vestigingen telt dan Bos en Lommer - Overtoomse Veld en aangrenzende winkelstraten, maar die desondanks qua wijkverzorging van aanzienlijk grotere betekenis zijn. Hierin speelt vermoedelijk de bereikbaarheid een rol; het winkelapparaat in Osdorp wordt gekenmerkt door een meer centrale ligging en een grotere proximateit. Bovendien is er in Osdorp, afgezien van het stadscentrum, nauwelijks sprake van concurrentie door andere centra van enig niveau.

Het percentage bezoeken aan de eigen wijk blijkt per branche een grote variatie te vertonen. Een rangschikking naar een toenemend percentage bezoeken in de eigen wijk geeft het volgende beeld: 1. herenconfectie en - stoffen (22%); 2. damesconfectie en -stoffen (29%); 3. radio, televisie en grammofoonplaten (39%); 4. schoenen (44%); 5. huishoudelijke en luxe artikelen (54%).

De keuzebehoefte speelt hierin vermoedelijk de belangrijkste rol.

Deze wordt o.a. bepaald door:

- a. de modegevoeligheid van het produkt;
- b. het prijsniveau van het produkt.

Ad a. De modegevoeligheid van produkten brengt van de kant der consumenten een grotere behoefte aan marktinzicht met zich mee. Dit leidt tot het bezoeken van winkelconcentraties, waarin de betreffende branche ruim vertegenwoordigd is, c.q. het bezoeken van meerdere winkelconcentraties. Er is sprake van een grotere keuzebehoefte. Van een tegenovergestelde tendentie is sprake bij de aankoop van sterk gestandaardiseerde produkten (merkprodukten). Het assortiment is minder breed dan in het voorgaande geval en is minder aan veranderingen onderhevig, zodat de markt gemakkelijker is te overzien, mede door nationale advertering. In een groot aantal gevallen is er sprake van prijsbinding, zodat ook prijsvergelijking minder belangrijk wordt. De oriëntatie op de markt kan dan ook beperkt zijn. De keuzebehoefte is klein.

Ad b. Naarmate een consument voor een aankoop een groter deel van zijn inkomen zal moeten besteden, zal hij het offer in geld nauwkeuriger afwegen tegen het van de aankoop te verwachten nut. M.a.w., hij zal de behoeftebevrediging, die uit de aankoop voortvloeit trachten te maximaliseren. Om dit te bereiken zal hij de markt moeten verkennen, o.m. door het bezoeken van winkels. De aankoop van relatief kostbare artikelen zal een relatief grote keuzebehoefte met zich meebrengen.

De bovenstaande rangschikking van branches doet veronderstellen, dat naarmate een branche een meer keuzegevoelig artikel verkoopt, een groter deel van de bezoeken aan de betreffende branche buiten de eigen woonbuurt worden gebracht.

Tabel 4. Mediane periode verlopen sinds het laatste bezoek aan een zestal detailhandelsbranches per wijk. 1)				
Mediane periode verlopen sinds bezoek aan:	Bos en Lommer - O.Veld	Osdorp	Badhoevedorp	Totaal
Winkel voor herenconfectie	2 mnd.	3 mnd.	2½ mnd.	2½ mnd.
Winkel voor damesconfectie	2 à 3 w.	1½ à 2 w.	2 w.	2 w.
Winkel voor radio, t.v. e.d.	1½ á 2 mnd.	1½ á 2 mnd.	3 mnd.	2 mnd.
Schoenwinkel	2 mnd.	1½ à 2 mnd.	1½ à 2 mnd.	1½ à 2 mnd.
Winkel voor huish. en luxe art.	3 w.	3 w.	2 à 2½ w.	2½ w.
Warenhuis	1½ w.	1 w.	2 w.	1½ w.

Bron: Enquête april 1968.

1) De mediaanwaarden hebben alleen betrekking op degenen, die de enquête-vraag naar de betreffende activiteit beantwoorden. Een deel der respondenten beantwoordden enkele vragen naar activiteiten niet, omdat zij zich deze niet herinnerden i.v.m. de lengte van de sindsdien verlopen periode (voor ^{al} gehuwde mannen).

De frekwentie, waarmee men een bepaalde detailhandelsbranche bezoekt, blijkt niet of nauwelijks van invloed te zijn op de mate, waarin die bezoeken binnen de eigen wijk plaatsvinden. De hoogste frekwenties vinden we voor het bezoek aan warenhuizen en winkels voor damesconfectie, terwijl resp. slechts 25 en 29% van deze bezoeken in de eigen wijk plaatsvinden.

Afgezien van de warenhuizen, blijkt het, op grond van de analyse van de enquêteformulieren, niet mogelijk in de detailhandelssector vestigingen aan te wijzen, die voor de onderzochte groep duidelijk als magneten fungeerden. Dit is, gezien het zeer grote aantal detailhandelsvestigingen waaruit kan worden gekozen, ook niet verwonderlijk. De uitzondering hierop vormt C & A, Damrak met 8% van de bezoeken voor dames- of herenconfectie. Op afstand volgen in deze sector C & A, Amstelveen en Peek en Cloppenburg, Dam.

Onder de warenhuizen neemt de Bijenkorf de eerste plaats in. Mogelijk is de betekenis van dit warenhuis ten opzichte van de andere warenhuizen in het stadscentrum overgewaardeerd. Bij een bezoek aan het stadscentrum worden in een aantal gevallen meerdere warenhuizen bezocht. Waarschijnlijk hebben een aantal respondenten in een dergelijk geval niet het laatste, maar het belangrijkste bezoek opgegeven.

Tabel 5. Locatie van het laatstgebrachte warenhuis in procenten van het totaal door de respondenten per wijk gebrachte aantal bezoeken.

Warenhuis	Wijk			
	Bos en Lommer - O.Veld	Osdorp	Badhoevedorp	Totaal
Bijenkorf	35	25	22	26
Hema, winkelcentrum Osdorp	6	53	8	22
Warenhuizen winkelcentrum, Amstelveen	7	3	29	15
V. en D., Kalverstraat	11	9	6	8
V. en D., Bos en Lommerweg	15	1	0	5
Hema, Burg. De Vlugtlaan	9	3	1	4
Van Gelderen, Badhoevedorp	1	0	8	3
Warenhuizen stadscentrum Haarlem	1	0	8	3
Hema Nieuwendijk	3	0	3	2
Hema Kinkerstraat	3	1	1	2
Overige warenhuizen	9	4	14	9
N = 100%	168	213	251	632

Bron: Enquête april 1968.

De gerichtheid op bepaalde warenhuisvestigingen verschilt duidelijk per wijk. In Bos en Lommer - Overtoomse Veld bleek men zich in de eerste plaats tot de Bijenkorf te richten en pas in tweede instantie tot de warenhuizen in de omgeving (V. en D., Bos en Lommerweg en Hema, Burgemeester De Vlugtlaan). In aanmerking nemend, dat een groot deel van de onderzochte bevolking op vrij grote afstand van deze warenhuizen woont, was deze uitkomst te verwachten.

In Osdorp was de in het winkelcentrum Osdorp gevestigde Hema veruit de meest genoemde vestiging, op afstand volgend door de Bijenkorf. Badhoevedorp blijkt in het "overlappingsgebied" van meerdere warenhuizen of groepen van warenhuizen te liggen. Zowel de Bijenkorf als de warenhuizen in het winkelcentrum Amstelveen nemen hier een belangrijke plaats in. Daarnaast zijn de Hema in het winkelcentrum Osdorp en de warenhuizen in het Haarlemse stadscentrum van belang, evenals het warenhuis Van Gelderen in Badhoevedorp.

- . - . -

Hoofdstuk 4. De recreatieve en sociale activiteiten. 1)

De recreatieve en sociale activiteiten lenen zich i.t.t. het detailhandelsbezoek niet voor een gegroepeerde behandeling. Het optellen van bezoeken aan voetbalwedstrijden en aan bioscopen levert een uitkomst, die dermate heterogeen is, dat er geen zinvolle conclusies meer aan kunnen worden verbonden. De onderzochte recreatieve en sociale activiteiten zijn naar aard zo verschillend en worden in hun spreiding door dermate verschillende factoren beïnvloed, dat een benadering per activiteit zinvol is.

4.1. De recreatieve activiteiten

4.1.1. Actieve en passieve deelname aan sport

De deelname aan sportactiviteiten blijkt in het geheel der onderzochte activiteiten een zeer bescheiden plaats in te nemen. Twee enquête-vragen hadden betrekking op het bezoek aan sportwedstrijden resp. de beoefening van sport. Op deze vragen hadden maximaal 1480 antwoorden kunnen volgen (twee antwoorden per respondent). Dit waren er slechts 500, afkomstig van 388 personen. De helft der respondenten was niet in staat op zelfs maar één van beide vragen een enigszins nauwkeurig antwoord te geven; over het algemeen, omdat het meerdere jaren geleden was, dat men zelf aan sport had gedaan of een sportwedstrijd had bezocht. Van degenen, die hiertoe wel in staat waren, bleek de helft de afgelopen maand niet aan sport-activiteiten te hebben deelgenomen. Met andere woorden, voor ongeveer één-vierde van de ondervraagden blijkt sportbeoefening of bezoek aan sportwedstrijden een meer dan incidentele betekenis te hebben. Deze groep blijkt ook met betrekking tot andere onderzochte activiteiten een relatief hoge bezoekfrequentie te hebben. In Bos en Lommer - Overtoomse Veld had één-derde van de respondenten de afgelopen maand aan sportactiviteiten deelgenomen. In Osdorp en Badhoevedorp was dit resp. één-vierde en één-vijfde.

1) Onder sociale activiteiten worden verstaan bezoeken aan familie, vrienden, kennissen en burens; bezoeken, waarbij contacten in de persoonlijke sfeer plaatsvinden. De recreatieve activiteiten vinden in institutioneel kader plaats.

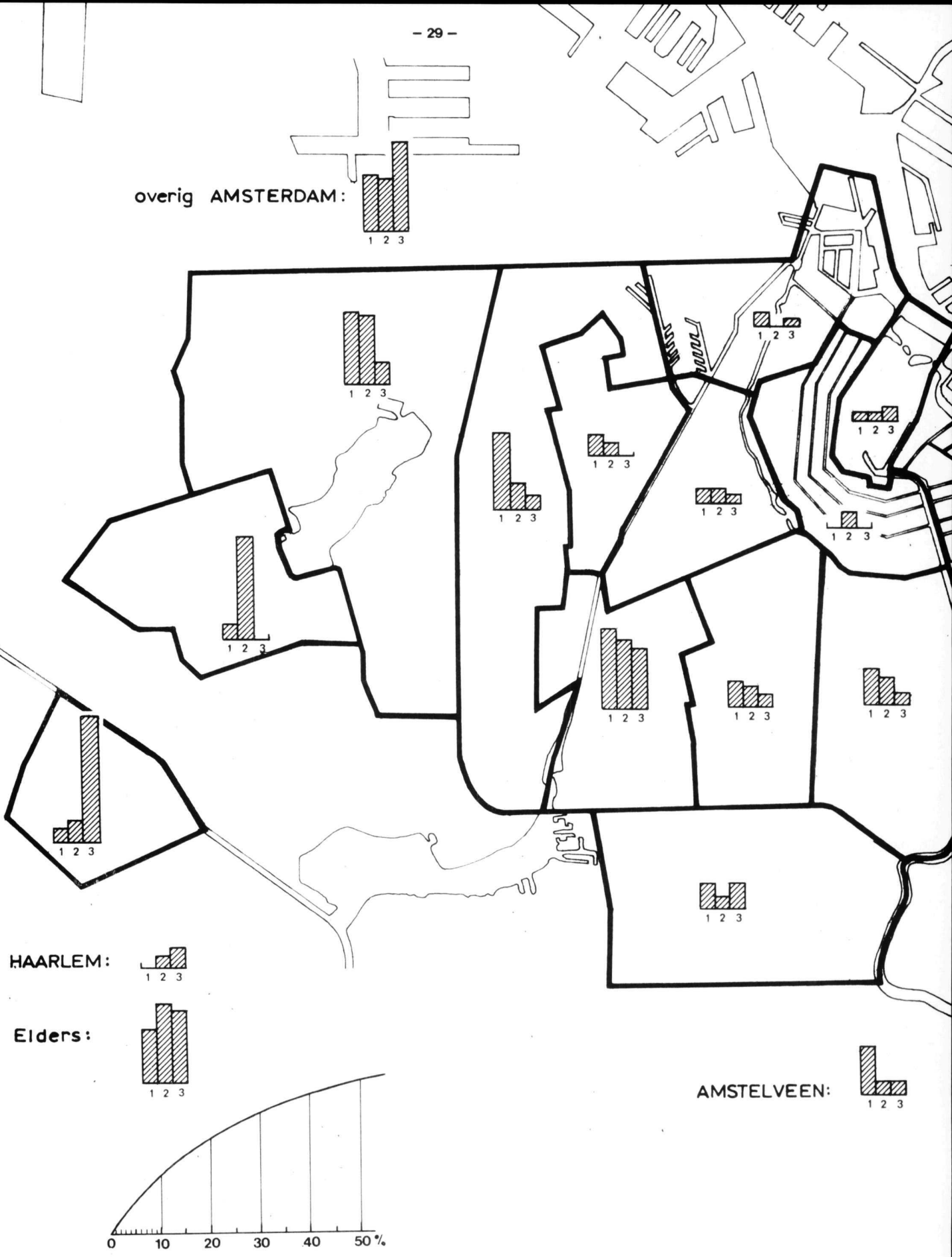

Fig. 3. Locaties van het laatste bezoek voor passieve of actieve deelname aan sport, in procenten per wijk.

Tabel 6. Locatie van de laatste actieve of passieve deelname aan sportactiviteiten naar wijk.

Wijk	Plaats van actieve of passieve deelname aan sport						N=100%
	Eigen wijk	W.Tuin- steden 1)	Overig West	Stads- centrum	Zuid 2)	Elders	
Bos en Lommer - O.Veld	14%	17%	6%	1%	28%	35%	162
Osdorp	23%	19%	4%	3%	19%	32%	167
Badhoevedorp	35%	4%	1%	2%	15%	43%	171
Totaal	24%	13%	4%	2%	21%	37%	500

Bron: Enquête april 1968.

De ruimtelijke spreiding van de sportactiviteiten is vrij groot. Circa twee-vijfde van deze activiteiten speelt zich af in de eigen wijk of in aangrenzende wijken, iets minder dan de helft in de rest van de agglomeratie en ongeveer één-achtste vindt buiten dit gebied plaats. De kleine groep, die zich met deze activiteiten bezig houdt, is kennelijk bereid vrij grote afstanden af te leggen. Dit geldt zowel voor de deelname als voor het bezoek aan sportevenementen. Op de vraag naar ontbrekende voorzieningen werden in een groot aantal gevallen sportvoorzieningen (vooral overdekte zwembaden) genoemd. In Osdorp was dit 122 maal het geval, in Badhoevedorp 102 maal en in Bos en Lommer - Overtoomse Veld 26 maal. Ongeveer de helft van de klachten over ontbrekende sportvoorzieningen was afkomstig van ouders met jonge kinderen (één-derde van de onderzochte groep), die de grote afstand tot diverse sportvoorzieningen vooral voor hun kinderen als bezwaar gevoelden.

Resumerend kan worden gesteld, dat een groot deel van de onderzochte groep in Osdorp (49%) en Badhoevedorp (34%) hun wijk op sportgebied als onvoldoende geoutilleerd beschouwt. In Bos en Lommer - Overtoomse Veld is dit in veel mindere mate het geval (13%), vermoedelijk door de nabijheid van sportvoorzieningen in de oude stad. Hier bleken namelijk de belangrijkste magneten op sportgebied te liggen.

1) Incl. Badhoevedorp

2) Excl. Buitenveldert

Tabel 7. Locatie van de laatstgebrachte bezoeken aan een aantal sportcomplexen naar wijk, absoluut.

Sportcomplex	Wijk			Totaal
	Bos en Lommer - O.Veld	Osdorp	Badhoevedorp	
Olympisch stadion/ Stadionplein	17	20	21	58
Sportpark Ookmeer	5	29	2	36
Watergraafsmeer (incl. Ajax-stadion en Jaap Edenbaan)	8	6	11	25
Oude R.A.I.	5	6	5	16
Bosbaan	3	3	6	12
Sportpark Sloten	0	2	10	12

Bron: Enquête april 1968.

De sterke seizoengebondenheid van vele sporten heeft tot gevolg, dat de waarde van bovenstaande tabel slechts zeer betrekkelijk is.

4.1.2. Bezoek aan bioscoop, toneel en concert.

Het bezoek aan bioscoop, toneel en concert bleek in het tijdsbudget van de onderzochte groep een belangrijker plaats in te nemen dan de actieve en passieve deelname aan sport. Bijna één-derde van de ondervraagden had de afgelopen maand een dergelijk bezoek afgelegd. Ook bij deze activiteit is er tussen de drie wijken sprake van een opvallend verschil in frekwentie van bezoek. Deze is het hoogst in Bos en Lommer - Overtoomse Veld, waar de mediaan bij $1\frac{1}{2}$ à 2 maanden ligt, terwijl de overeenkomstige waarden voor Osdorp en Badhoevedorp resp. 2 à $2\frac{1}{2}$ maand en 3 maanden bedragen. Een meer perifere situatie van de onderzochte groep blijkt samen te gaan met een vermindering van het bezoek aan bioscoop, toneel en concert als groep. De gekozen vraagstelling maakte het niet mogelijk na te gaan in hoeverre dit voor de categorieën bioscoop, toneel en concert afzonderlijk ook geldt.

Van een compensatie in de vorm van een meer intensieve deelname aan verenigingsactiviteiten blijkt geen sprake te zijn. In alle wijken was het voor ruim de helft van de ondervraagden langer dan een half jaar geleden, dat zij aan enige verenigingsactiviteit hadden deelgenomen.

Tabel 8. Locatie van het laatste bezoek aan bioscoop, toneel en concert naar wijk.

Wijk	Plaats van bezoek aan bioscoop, toneel, concert						N=100%
	Eigen wijk	W.Tuin- steden	Overig West	Stads- centrum	Zuid	Elders	
Bos en Lommer - O.Veld	6%	-	5%	61%	24%	3%	148
Osdorp	-	1%	6%	61%	17%	15%	162
Badhoevedorp	4%	-	6%	63%	9%	18%	179
Totaal	3%	0%	6%	62%	16%	13%	489

Bron: Enquête april 1968.

De ruimtelijke spreiding van bioscoop-, toneel- en concertbezoek correspondeert nauw met de ruimtelijke spreiding van bioscopen, toneel- en concertzalen. Het geringe aantal bezoeken, dat aan de Westelijke Tuinsteden is gebracht, vloeit logisch voort uit de slechts zeer beperkt aanwezige accommodatie; slechts één bioscoop in een stadsdeel met een bevolking ter grootte van die van Nijmegen.

De navolgende tabel geeft een overzicht van de voor de onderzochte groep belangrijkste magneten (vestigingen of ruimtelijk verdichte groepen van vestigingen), wat betreft het bezoek aan bioscoop, toneel, concert en dergelijke.

Tabel 9. Locatie van het laatste bezoek aan bioscoop, toneel en concert, in procenten van het totaal per wijk gebrachte aantal bezoeken.				
Vestiging c.q. vestigingen	Wijk			
	Bos en Lommer - O.Veld	Osdorp	Badhoevedorp	Totaal
Vestigingen op Leidseplein e.o. 1)	21%	23%	29%	25%
Vestigingen op Rembrandtsplein e.o. 2)	20%	13%	12%	15%
Theater Carré	6%	10%	6%	7%
Concertgebouw	7%	7%	5%	6%
Vestigingen in de Kalverstraat	5%	8%	4%	6%
Vestigingen op de Nieuwendijk	3%	8%	2%	4%
Bioscoop Du Midi	6%	4%	2%	4%
Bioscoop Victoria	6%	0%	1%	2%
Overige vestigingen	26%	27%	39%	31%
N = 100%	148	162	179	489

Bron: Enquête april 1968.

De twee belangrijkste amusementscentra van Amsterdam, het Leidseplein en omgeving en het Rembrandtsplein en omgeving, blijken in de onderzochte populatie 40% van het aantal bezoeken in de sector bioscoop, toneel en concert tot zich te trekken. Ook per wijk bezien zijn de afwijkingen van dit percentage klein. Het opvallende feit doet zich echter voor, dat de in Bos en Lommer - Overtoomse Veld wonende groep haar bezoeken gelijkmatig verdeelt over beide centra, terwijl men zich in Osdorp en Badhoevedorp primair op het Leidseplein richt. Een verklaring hiervoor laat zich moeilijk vinden.

De belangrijkste attracties van het Leidseplein worden gevormd door het City Theater en de Stadsschouwburg. In de Rembrandtspleinbuurt wordt de belangrijkste plaats ingenomen door Tuschinski.

Aparte vermelding verdient het Theater Carré, dat van alle vestigingen het grootste aantal bezoeken tot zich trok. Dit is des te meer opvallend als we de grote afstand van de onderzochte wijken tot

- 1) Marnixstraat tot Leidsegracht, Kleine-Gartmanplantsoen, Leidsekade en Leidsestraat tot en met de hoek Prinsengracht.
- 2) Amstelstraat, Thorbeckeplein, Regulier Breestraat en Halve Maansteeg tot en met de hoek van het Amstel.

dit theater in aanmerking nemen.

De sterke daling in het bioscoopbezoek sinds het einde van de jaren vijftig en de in veel gevallen te lage rentabiliteit van de zgn. buurtbioscopen vormen een gedeeltelijke verklaring voor de geringe animo voor nieuwe vestigingen in recente stadsuitbreidingen. Bovendien zouden deze het draagvlak voor de in het stadscentrum aanwezige vestigingen kunnen verzwakken. Het door het onvoldoende bezoek mislukte experiment met Cinema West (Overtoomse Veld) heeft ongetwijfeld bijgedragen tot de negatieve houding met betrekking tot bioscoopvestigingen in de Tuinsteden. Desondanks is het zeer de vraag of de gevoerde politiek zowel uit consumenten- als uit producenten oogpunt gelukkig kan worden genoemd. Een deel van de consumenten ziet vermoedelijk in verband met de afstand af van bezoeken aan bioscoop, toneel en concert; aan een deel van de aanwezige behoeften wordt niet voldaan. Economisch betekent dit, dat een zeer grote groep potentiële klanten niet of maar gedeeltelijk wordt bereikt.

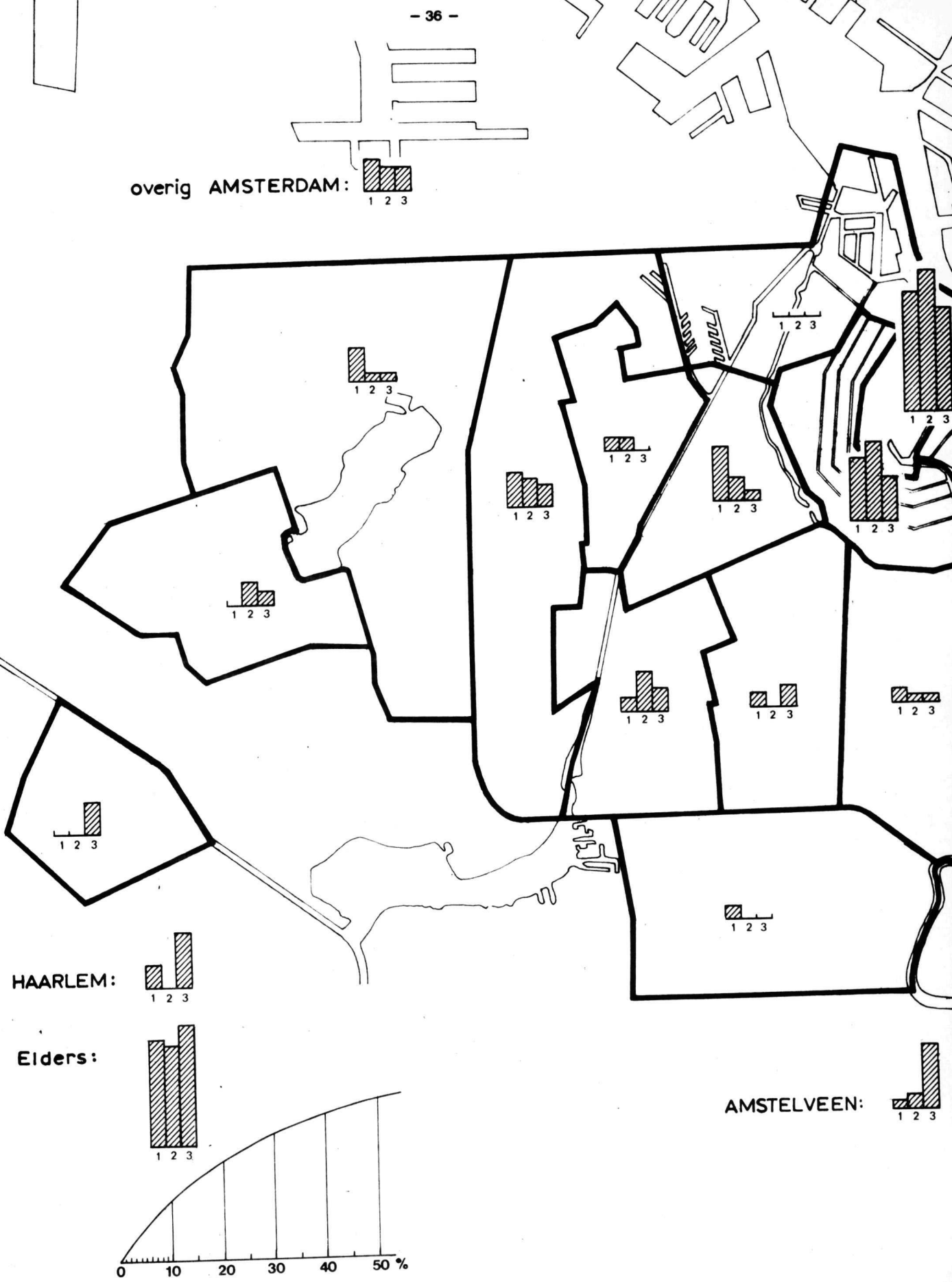
Een gelijkmatige spreiding van bestaande recreatieve accommodatie over de gehele stad zou weliswaar ook de twintigste-eeuwse uitbreidingen enigszins kunnen equiperen, maar ten koste van een algehele niveauperlaging. Een uit slechts enkele niveau's bestaande hiërarchie van recreatieve centra biedt vermoedelijk een meer optimale oplossing. Naar analogie van de wijkwinkelcentra zouden voor grote stadsdelen ook recreatieve centra denkbaar zijn, al dan niet gecombineerd met de eerstgenoemde centra.

Een alternatieve mogelijkheid is een zodanige verbetering van het openbaar vervoer (metro- of semi-metrosysteem), dat de subjectieve afstand tot het stadscentrum aanmerkelijk wordt verminderd.

4.1.3. Bezoek aan café of restaurant

Evenals de eerder genoemde activiteiten blijkt het café- of restaurantbezoek (incl. snackbars, koffiebars e.d.) af te nemen met een toename van de afstand tot het stadscentrum. In Bos en Lommer - Overtoomse Veld had de helft van de ondervraagden de afgelopen twee weken een bezoek aan café of restaurant gebracht. Voor de in Osdorp geënquêteerden was dit twee à tweeënhalve week en voor de ondervraagden in Badhoevedorp drie weken. Vergeleken met de andere recreatieve activiteiten is de bezoeksfrequentie opmerkelijk hoog te noemen. Vermoedelijk hangt dit samen met het feit, dat cafébezoek in een groot aantal gevallen niet het hoofddoel is van een trip, maar gekoppeld is aan andere activiteiten.

- 1 - laatste bezoek van geënquêteerden in Bos en Lommer - Overtoomse Veld
- 2 - " " " " " Osdorp
- 3 - " " " " " Badhoevedorp

Fig. 5 Locatie van het laatste bezoek aan café of restaurant, in procenten per wijk.

Het café- en restaurantbezoek in het stadscentrum bleek in de helft der gevallen met andere activiteiten samen te vallen. Dit betreft alleen koppelingen met in de vragenlijst opgenomen activiteiten. Het werkelijke aantal zal ongetwijfeld hoger liggen.

Tabel 10. Locatie van het laatste bezoek aan café of restaurant naar wijk.

Wijk	Plaats van bezoek aan café of restaurant						N = 100%
	Eigen wijk	W. Tuinsteden	Overig West	Stadscentrum	Zuid	Elders	
Bos en Lommer - O.Veld	5%	5%	11%	39%	6%	34%	130
Osdorp	3%	6%	5%	54%	7%	26%	160
Badhoevedorp	5%	3%	1%	31%	7%	51%	179
Totaal	4%	5%	5%	41%	7%	38%	469

Bron: Enquête april 1968.

Voor de overgrote meerderheid van de ondervraagden is horecabezoek in de eigen wijk of de directe omgeving daarvan niet meer dan een incidentele gebeurtenis. Van een sociale functie, in de zin van een ontmoetingspunt, die wel aan het buurtcafé wordt toegeschreven, is in de onderzochte wijken nauwelijks sprake, althans wat de ondervraagde bevolking betreft. Dit is niet te verwonderen gezien het zeer kleine aantal horecavestigingen in de Westelijke Tuinsteden, 33 in 1967, dat wil zeggen 2,7% van het aantal vestigingen buiten het stadscentrum (stadsdeel 0), terwijl in dit gebied 15% van de Amsterdamse bevolking woont. Bovendien is, gezien het eenzijdige karakter van woonbuurt, dat de Westelijke Tuinsteden vertonen, een koppeling van het café- en restaurantbezoek aan andere activiteiten nauwelijks te verwachten.

De discrepantie, die bestaat tussen het bevolkingsaantal en het voorzieningenpakket kan niet voldoende worden verklaard uit de bevolkings-samenstelling en de perifere ligging van de Tuinsteden. Er is hier vermoedelijk sprake van een onvoldoende ontwikkeld voorzieningenapparaat en daarmee van een op dit punt inadequaat leefklimaat.

Opvallend is het hoge percentage (38) café- en restaurantbezoek, dat op vrij grote afstand (categorie elders) plaats vindt, merendeels buiten Amsterdam. Aangenomen kan worden, dat ook deze bezoeken voor

het overgrote deel aan andere activiteiten gekoppeld zijn; het is onaanneemelijk, dat men geregeld voor café- en restaurantbezoek dergelijke grote afstanden aflegt.

Geconcludeerd kan worden, dat het merendeel van de door de ondervraagde groepen gebrachte horecabezoeken in "multi-purpose-trips" waren opgenomen en slechts een nevendoeel vormden. Trips met horecabezoek als hoofddoel kwamen weinig voor. De beperkte accommodatie in de eigen wijk speelt hierin ongetwijfeld een rol. De geringe betekenis, die het horecabezoek als onafhankelijke activiteit heeft, blijkt ook uit de volgende tabel.

Tabel 11. Locatie van het laatste bezoek aan horecavestigingen in procenten van het totaal aantal bezoeken per wijk.				
Plaats van vestiging	Wijk			
	Bos en Lommer - O.Veld	Osdorp	Badhoevedorp	Totaal
Leidseplein e.o.	10%	14%	6%	10%
Damrak	6%	8%	2%	5%
Kalverstraat	5%	8%	1%	4%
Binnen Bantammerstraat	3%	1%	3%	3%
Rembrandtsplein e.o.	6%	1%	2%	3%
Rokin	0%	6%	1%	3%
Nieuwendijk	2%	3%	1%	2%
Elders	68%	59%	84%	70%
N = 100%	130	160	179	469

Bron: Enquête april 1968.

Het feit, dat het Damrak en de Kalverstraat naar voren komen als centra van horecabezoek is merkwaardig te noemen. Deze bezoeken blijken echter voor het overgrote deel aan winkelbezoeken te zijn gekoppeld. Bij de aan het Leidseplein en omgeving gebrachte bezoeken is in veel gevallen sprake van een koppeling met bioscoop- en schouwburgbezoek.

Ook op het terrein van het horecabezoek blijkt het Leidseplein de eerste plaats in te nemen, zij het, dat deze leidinggevende positie minder geprononceerd is dan bij het bezoek aan bioscoop, toneel en concert.

Als we het bezoek aan bioscoop, toneel en concert en dat aan horecavestigingen samen tellen, dan komt het Leidseplein als veruit belangrijkste centrum naar voren met 18% van het totaal aantal bezoeken in deze sectoren, op afstand gevolgd door het Rembrandtsplein met 9%.

4.2. De sociale activiteiten

4.2.1. Familiebezoek

In vergelijking met de in de voorgaande paragraaf besproken activiteiten is de frekwentie van familiebezoek opvallend groot. In Bos en Lommer - Overtoomse Veld had de helft van de ondervraagden de afgelopen vijf dagen een dergelijk bezoek afgelegd. In Osdorp en Badhoevedorp was dit de afgelopen vijf à zes dagen. Minder dan 5% van de geënquêteerden was niet in staat de tijdsduur verlopen sinds het laatste bezoek enigszins nauwkeurig te schatten.

Tabel 12. Locatie van het laatste bezoek aan familie naar wijk

Wijk	Plaats van bezoek aan familie					N = 100%
	Eigen wijk	W.Tuin- steden	Overig West	Overig Amsterdam 1)	Elders	
Bos en Lommer - O.Veld	8%	16%	8%	27%	41%	183
Osdorp	10%	11%	9%	27%	43%	243
Badhoevedorp	12%	6%	6%	20%	56%	280
Totaal	10%	10%	8%	24%	48%	706

Bron: Enquête april 1968.

De hoge bezoeksfrekwentie is des te opmerkelijker als we in aanmerking nemen, dat slechts één-vijfde van de bezoeken in de eigen wijk of de directe omgeving daarvan gebracht werd en bijna de helft buiten de agglomeratie Amsterdam. Het familiebezoek neemt in het totale tijdsbudget een belangrijke plaats in. Het merendeel van de bezoeken was vrij langdurig van aard, in vier van de vijf gevallen duurden ze langer dan anderhalf uur. Bovendien ligt de gemiddelde reistijd aanzienlijk hoger dan die van één der andere activiteiten.

1) Incl. Amstelveen.

4.2.2. Bezoek aan vrienden en kennissen.

Het bezoeken van vrienden en kennissen is een activiteit, die qua tijdsbesteding van nauwelijks geringer belang bleek te zijn dan het familiebezoek. De helft der ondervraagden had de afgelopen week een bezoek aan vrienden of kennissen gebracht.

Het overgrote deel, ruim drie-kwart, van deze bezoeken was van langdurige aard (langer dan anderhalf uur).

De ruimtelijke spreiding van de bezoeken aan vrienden en kennissen week sterk af van de bij familiebezoek geconstateerde distributie.

Tabel 13. Locatie van het laatste bezoek aan vrienden of kennissen naar wijk.

Wijk	Plaats van bezoek aan vrienden of kennissen					N = 100%
	Eigen wijk	W.Tuin- steden	Overig West	Overig Amsterdam 1)	Elders	
Bos en Lommer - O.Veld	22%	14%	11%	33%	20%	166
Osdorp	36%	13%	5%	28%	18%	206
Badhoevedorp	35%	8%	3%	27%	27%	251
Totaal	32%	11%	6%	29%	22%	623

Bron: Enquête april 1968.

Het is duidelijk, dat men familie heeft en vrienden kiest, en de laatsten wel bij voorkeur in de eigen wijk of in de directe omgeving daarvan.

4.2.3. Burenbezoek

De intensiteit van burenbezoek is aanzienlijk lager dan die van de twee voorgaande categorieën van activiteiten. Ruim twee-vijfde van de ondervraagden gaf op zelden of nooit een bezoek aan de burens te brengen. Het merendeel van deze antwoorden was van mannen afkomstig.

Tussen de drie wijken blijkt, wat burenbezoek betreft, wel enig verschil te bestaan. In Bos en Lommer - Overtoomse Veld gaf 55% van de respondenten op de burens zelden of nooit te bezoeken. In zowel Osdorp als Badhoevedorp was dit slechts 39%. Een verklaring hiervoor is moeilijk te vinden. Een vergelijking van de karakteristieken van de drie groepen levert geen extra inzicht. Een mogelijke verklaring is, dat de

verschillen in ligging ten opzichte van de oude stad een rol zal spelen. De grotere afstand tot de oude stad met zijn omvangrijke voorzieningenpakket betekent een zeker isolement, dat tot uitdrukking komt in de lagere frekwentie, waarmee verscheidene activiteiten worden beoefend. Het is niet onmogelijk, dat compensatie wordt gezocht in meer intensieve burenccontacten.

Tabel 14. <u>Lengte van burenbbezoek naar wijk.</u>			
Wijk	Lengte van burenbbezoek		N = 100%
	t/m 1½ uur	langer dan 1½ uur	
Bos en Lommer - O.Veld	74%	26%	88
Osdorp	72%	28%	153
Badhoevedorp	73%	27%	181
Totaal	73%	27%	422

Bron: Enquête april 1968.

In tegenstelling tot de bezoeken aan familie, vrienden en kennissen is er bij het burenbbezoek over het algemeen sprake van korte contacten: "even aanlopen". De drie wijken vertonen wat dit aangaat vrijwel hetzelfde beeld. Het lagere aantal bezoeken in Bos en Lommer - Overtoomse Veld wordt dan ook niet gecompenseerd door een grotere intensiteit per bezoek.

De hypothese, dat de relaties tot de direkte buurtomgeving in de nieuwe stadsuitbreidingen uiterst zwak zijn, kan op basis van de gevonden gegevens niet worden bevestigd. De bezoeksfrekwentie, gemiddeld eens per vijf à zes dagen, is niet zeer laag te noemen; evenmin als het deel van de onderzochte bevolking, dat dergelijke bezoeken aflegde. Dit geldt in het bijzonder voor de vrouwelijke bevolking. De relaties zijn misschien zwak te noemen in vergelijking met enkele buurten in de oude stad, maar de hier geconstateerde intensiteit van relaties is vermoedelijk eerder uitzondering dan regel.

De term "sociale zandverstuiving", die wel is gebezigd voor nieuwe wijken, is op de onderzochte wijken niet van toepassing.

4.3. Besluit

Een vergelijking tussen de in het voorgaande behandelde sociale en recreatieve activiteiten leidt tot de conclusie, dat de laatstgenoemde

categorie qua tijdsbesteding vrijwel in het niet valt vergeleken met de eerstgenoemde.

De vraag doet zich voor, in hoeverre de twee categorieën elkaar wederzijds beïnvloeden. Een grotere afstand tot recreatieve voorzieningen gaat samen met een afnemend gebruik hiervan. Gaat een afname van recreatieve activiteiten samen met een toename van bijvoorbeeld sociale activiteiten? De grotere aantallen burenccontacten in Osdorp en Badhoevedorp zouden als zodanig kunnen worden geïnterpreteerd. Het aantal contacten met familie, vrienden en kennissen duidt echter niet in deze richting; de verschillen tussen de onderscheiden territoriale groepen blijken vrijwel nihil te zijn. Voor beantwoording van de opgeworpen vraag zal aanvullend onderzoek nodig zijn.

- . - . -

Hoofdstuk 5. Frekwentie van recreatieve en sociale activiteiten

Op basis van een zevental activiteiten zijn de geënquêteerden verdeeld in een drietal categorieën: de actieven, de semi-actieven en de inactieven (zie bijlage II). De spreiding van deze categorieën over de onderzochte wijken kan door een groot aantal factoren worden beïnvloed. Twee hoofdgroepen van factoren kunnen worden onderscheiden, te weten de karakteristieken van de geënquêteerden en de situering in het stadsgewest. In het bijzonder de ligging ten opzichte van het stadscentrum kan van groot belang zijn. Cornuau c.s. constateerden namelijk, dat "l'étude des pratiques de loisir et des tendances à la mobilité révèle que la distance constitue l'une des variables les plus étroitement liées à la fréquentation des équipements de loisir" 1). Het is echter de vraag of dit verband zich in Amsterdam, een stedelijk geheel, waarbinnen de af te leggen afstanden aanzienlijk kleiner zijn dan in Parijs, even duidelijk zal manifesteren.

5.1. De karakteristieken van de geënquêteerden.

De drie genoemde categorieën, de actieven, de semi-actieven en de inactieven, bleken niet gelijkmatig over de populaties van de drie wijken te zijn verspreid.

Tabel 15. Indeling der geënquêteerden naar drie activiteitscategorien, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteitscategorien			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	25%	24%	51%	194
Osdorp	19%	21%	60%	250
Badhoevedorp	13%	19%	68%	296
Totaal	18%	21%	61%	740

Bron: Enquête april 1968.

De tussen de wijken aanwezige verschillen zouden kunnen worden toegeschreven aan verschillen in situering in het stadsgewest.

1) Cornuau c.s. op cit. p.179

De literatuur geeft echter aanleiding te veronderstellen, dat de persoonlijke kenmerken eveneens van invloed zijn op de frekwentie van de activiteiten (Cornuau c.s., Pahl). Om hier inzicht in te krijgen, zijn de in de drie wijken ondervraagde populaties uitgesplitst op basis van de volgende variabelen:

- a. burgerlijke status (ongehuwden 39 j. en jonger/alle gehuwden en ongetrouwden ouder dan 39 j)
- b. leeftijd (29 j. en jonger/ 30 j. en ouder).
- c. geboorteplaats (Amsterdam/elders).
- d. genoten onderwijs (middelbaar en hoger/lager, incl. uitgebreid lager)1).
- e. beroepsgroep (hoger administratief en technisch/lager administratief en technisch).
- f. inkomen (boven de loongrens/beneden de loongrens).
- g. sexe

Oververtegenwoordiging van een bepaalde klasse kan hebben bijgedragen tot de in tabel 15 gesignaleerde plaatselijke verschillen in frekwentie van activiteiten.

De meest pregnante verschillen in frekwentie van activiteiten traden op tussen de gehuwden en ongehuwden. De verschillen binnen de groep der gehuwden waren zeer beperkt. De jonggehuwden zonder kinderen bleken naar frekwentie van activiteiten niet noemenswaardig af te wijken van de gehuwden met kinderen. De huwelijksdatum vormt de grens tussen twee verschillende gedragspatronen. Vier maal meer ongetrouwden dan gehuwden kunnen gerekend worden tot de actieven, 51% tegen 13%.

De sterk met de burgerlijke status samenhangende factor leeftijd vertoont een overeenkomstig verband met de frekwentie van activiteiten. De leeftijdsgroep van 29 jaar en jonger is relatief ruim twee maal sterker vertegenwoordigd onder de actieven dan de groep van 30 jaar en ouder, 33% tegen 15%. De verschillen zijn iets minder extreem dan bij de gehuwden/ongehuwden. Dit vloeit voort uit het feit, dat de groep van 29 jaar en jonger voor één-derde uit gehuwden met een lagere activiteitenfrekwentie bestaat. Deze constatering leidt tot de conclusie, dat niet zo zeer leeftijd kan worden beschouwd als verklaring voor de activiteitenfrekwentie, maar veel eerder de met leeftijd samenhangende factor burgerlijke status.

1) De ondervraagde groep omvatte slechts een klein aantal academici.

Een factor, die eveneens van belang kan zijn voor het activiteitenpatroon is het al dan niet autochtoon zijn. De geboren Amsterdammers zullen gemiddeld een groter percentage van hun familie in de directe nabijheid, binnen de agglomeratie, hebben wonen, wat frekwentere contacten mogelijk maakt. De autochtonen zullen beter bekend zijn met de door Amsterdam geboden mogelijkheden; een kennis, die eveneens aanleiding kan geven tot een grotere intensiteit van activiteiten buitenshuis. De verwachte verschillen bleken inderdaad aanwezig te zijn. De geboren Amsterdammers waren anderhalf maal zo sterk vertegenwoordigd onder de actieven dan de buiten Amsterdam geboren, 22% tegen 15%, voor de semi-actieven was dit resp. 24% en 19%.

De betekenis van de factor inkomen is moeilijk te schatten, aangezien het inkomen een duidelijke correlatie vertoont met de factoren leeftijd en burgerlijke status. Van een hoog inkomen kan worden verwacht, dat het de mogelijkheid tot het bedrijven van activiteiten vergroot, aangezien de financiële konsekventies van deze activiteiten van relatief gering belang zijn. Het is echter de vraag of deze mogelijkheid ook inderdaad gerealiseerd wordt. In het algemeen blijkt een verhoging van het salaris samen te gaan met een stijging van het aantal arbeidsuren. Er is sprake van een discrepantie tussen de mogelijkheden geboden door het financiële budget en het tijdsbudget.

Als we de uitkomsten van de drie onderzochte wijken samentellen, blijkt dat er geen duidelijk verschil in activiteit bestaat tussen degenen met een relatief hoog en degenen met een relatief laag inkomen. Hetzelfde geldt, als we de gebieden Osdorp en Badhoevedorp afzonderlijk bekijken. In Bos en Lommer - Overtoomse Veld doet zich een afwijkend beeld voor. De beneden de loongrens gesalarieerden zijn hier evident actiever dan degenen met een salaris boven de loongrens, 30 tegen 17% actieven en 27 tegen 18% semi-actieven. Deze verschillen zijn echter minder te danken aan de factor inkomen dan wel aan de correlatie met de factoren leeftijd en burgerlijke status. Samenvattend kan worden gesteld, dat het inkomen als directe verklaringsgrond voor de frekwentie der activiteiten slechts ^{van} geringe betekenis is. Hetzelfde geldt als we een onderscheid maken tussen hoger administratief- en technisch personeel en lager administratief en -technisch personeel. De verschillen tussen deze groepen zijn voornamelijk terug te voeren tot een verschil in het aantal ongehuwden per groep.

De groep zonder beroep (de huisvrouwen) blijkt een duidelijk geringere activiteitsfrequentie te vertonen dan degenen, die wel in het productieproces zijn ingeschakeld, 11 tegen 22% actieven. Ook dit verschil is echter grotendeels te verklaren door het feit, dat de groep huisvrouwen per definitie geen ongehuwden omvat.

Een uitsplitsing van de onderzochte bevolking naar categorieën van gevolgd onderwijs, hoger en middelbaar enerzijds, lager anderzijds, bracht aan het licht, dat ook deze factor van geringe invloed was op de frequentie der activiteiten. Hetzelfde bleek voor de sexe te gelden.

Verreweg de belangrijkste persoonlijke karakteristieken, die van invloed zijn op de frequentie der activiteiten, zijn de burgerlijke status en de hiermee correlerende variabele leeftijd. Dit stemt overeen met de bevindingen van Cornuau c.s. Het al dan niet in Amsterdam geboren zijn bleek van secundair belang te zijn. Het aantal jaren, dat men in Amsterdam woont, is mogelijk een betere maatstaf.

Het inkomen, de sociale beroepsgroep, de scholingsgraad en de sexe hadden geen duidelijk direct verband met de frequentie der activiteiten.

Badhoevedorp bleek in vergelijking met de twee andere wijken een ondervertegenwoordiging te hebben van ongehuwden. De in Amsterdam geboren waren oververtegenwoordigd in Bos en Lommer - Overtoomse Veld en ondervertegenwoordigd in Badhoevedorp. Dit betekent, dat de in tabel 15 aanwezige verschillen ten dele kunnen worden toegeschreven aan de niet geheel overeenkomstige samenstelling van de onderzochte groepen, zij het, dat dit slechts een klein deel van deze verschillen verklaart. De ontbrekende verklaring zal moeten worden gevonden in de situering in het stadsgewest.

5.2. De situering in het stadsgewest.

Naarmate sprake is van een meer perifere ligging in het stadsgewest, zijn de gemiddeld te overbruggen afstanden groter en is een afname van activiteiten te verwachten. Hägerstrand kwam op basis van een onderzoek naar lokaal telefoonverkeer en lokale migratie tot de conclusie, dat "it seems permissible to conclude that the communication links of the average individual on the local plane must decrease very rapidly in number with increasing distance, or, in the sample region, roughly with the square of the distance. 1)

1) T. Hägerstrand, On Monte Carlo Simulation of Diffusion.
In: Quantitative Geography I pp. 1-31.

Uit tabel 15 blijkt, dat een aantal activiteiten inderdaad minder frequent worden beoefend, naarmate de woonplaats meer perifeer gesitueerd is. Het is echter ten eerste de vraag of het verband tussen afstand en activiteitenfrequentie voor alle ondervraagden van even grote betekenis is. Op dezelfde wijze als in de vorige paragraaf zal getracht worden hier enig inzicht in te krijgen.

De naar leeftijd, burgerlijke status, geboorteplaats en sexe onderscheiden groepen bleken in grote lijnen overeenkomstige tendenties te vertonen als de totale populaties. Ongeacht of men jong of oud is, gehuwd of ongehuwd, geboren in Amsterdam of daarbuiten, man of vrouw, blijkt dat een in het geheel van Groot-Amsterdam meer perifere woon-situatie de neiging heeft samen te gaan met een afname in frequentie van een reeks activiteiten. Tussen de onderscheiden groepen bestaan weliswaar duidelijke verschillen in frequentie (zie 5.1.), maar zij stemmen overeen in de, met een groeiende afstand tot het centrum van Amsterdam gepaard gaande, afname in frequentie van activiteiten (tabellen in bijlage III). Deze uitkomst bevestigt de conclusies van Cornuau c.s. Dat de zeer grote afstanden van de banlieue tot het centrum van Parijs hun invloed deden gelden, zal geen verbazing wekken. Opmerkelijker is, dat een, op een aanzienlijk kleiner gebied betrekking hebbend, onderzoek dezelfde uitkomst opleverde.

De naar genoten onderwijs, beroepsgroep en inkomen onderscheiden groepen vertoonden een duidelijk afwijkend beeld. De afname van de frequentie van activiteiten met de toename van de afstand is voor degenen, die middelbaar of hoger onderwijs hebben genoten, een inkomen boven de loongrens hebben, of een hoog gekwalificeerd beroep uitoefenen, aanzienlijk geringer dan voor degenen, die niet tot deze categorieën behoren. De wrijving van de afstand is voor de "hogere" sociale groepen kennelijk minder sterk. De uitspraak van Hägerstrand over de betekenis van de afstand voor de communicatie kan op de bevolking in haar geheel van toepassing zijn zonder dat dit ook voor subgroepen van de bevolking het geval behoeft te zijn.

De wrijving van de afstand wordt in sterke mate bepaald door het al dan niet aanwezig zijn van "smeermiddelen", i.c. van de financiële welstand. Deze bepaalt o.m. het beschikken over een auto. Het huidige openbaar vervoersnet in Amsterdam is door zijn fijnmazigheid slechts toegerust voor het overbruggen van lange afstanden, met als gevolg, dat degenen, die niet beschikken over een eigen vervoermiddel, voor het overbruggen van afstanden relatief grote offers in tijd en comfort moeten brengen.

Ook als we de wijze van vervoer buiten beschouwing laten, blijft het financiële aspect van betekenis. Het overbruggen van afstanden kost geld, ($f X,-$), ongeacht op welke wijze we dit doen. Een bedrag ter grootte van $f X,-$ zal voor verschillende individuen een verschillende betekenis hebben afhankelijk van hun inkomens.

Op grond van het voorgaande kan worden gesteld, dat financieel zwakkeren voor het overbruggen van een gegeven afstand relatief grotere offers moeten brengen dan de meer welgestelden en daarom eerder van een activiteit, die een reis noodzakelijk maakt, zullen afzien.

De geconstateerde verschillen in frekwentie der activiteiten zullen vermoedelijk slechts gedeeltelijk aan de variabele inkomens kunnen worden toegeschreven. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen in hoeverre de waardering van de, verwisselbare, mogelijkheden tot het bedrijven van activiteiten een rol speelt. Het toekennen van een hoge waarde aan bepaalde activiteiten betekent, dat andere factoren, als bv. afstand, een relatief geringere betekenis hebben.

Samenvattend kunnen we stellen, dat de afstand, c.q. de reisduur tot het stadscentrum een gewichtige variabele is. Het inkomen heeft een duidelijke betekenis voor de werking van de variabele afstand en daarmee indirect voor de frekwentie der activiteiten.

5.3. Besluit.

De in de voorgaande paragrafen gedane uitspraken kunnen niet bogen op algemene geldigheid. De keuze der activiteiten is namelijk ongetwijfeld van invloed geweest op de uitkomsten. Indien activiteiten als tentoonstellingen -, museum - en bibliotheekbezoek in de beschouwing waren opgenomen, dan zouden factoren als scholingsgraad en sociale beroepsgroep mogelijk meer van invloed zijn geweest op de frekwentie der activiteiten.

Een model, dat een voorspelling wil geven van de frekwentie der activiteiten in Groot-Amsterdam dient ten minste de volgende componenten te bevatten:

- a. de afstand tot het stadscentrum in minuten
- b. het inkomen
- c. de burgerlijke status
- d. de leeftijd
- e. het aantal jaren, dat men in Amsterdam woont

Afhankelijk van de aard der te voorspellen activiteiten kunnen nog andere componenten worden toegevoegd.

Hoofdstuk 6. De gerichtheid op de eigen wijk.

6.1. De mate van wijkgerichtheid.

De mate, waarin men zich voor weinig frekvent gekochte goederen, c.q. voor incidentele diensten, buiten de eigen wijk begeeft, is enerzijds een indicatie voor de aantrekkingskracht van andere stadswijken, anderzijds geeft zij een indruk van de attractie der eigen wijk.

Factoren, die hierin een rol spelen zijn, naast de karakteristieken van de bevolking, het voorzieningenniveau van de eigen wijk en de andere wijken, en de afstand tot de voorzieningencentra buiten de eigen wijk.

Voor een groep van tien activiteiten is nagegaan, in welke mate men deze activiteiten in de eigen wijk dan wel in andere wijken beoefende. Van deze tien activiteiten betroffen er zes het bezoek van winkels voor weinig frekvent gekochte goederen en lagen er vier op het terrein van de vrijetijdsbesteding.

Tabel 16. Locatie van een groep van tien activiteiten, in procenten per wijk.			
Wijk	Locatie activiteiten		N = 100%
	Eigen wijk	Elders	
Bos en Lommer - O.Veld	15%	85%	1321
Osdorp	39%	61%	1603
Badhoevedorp	27%	73%	1867
Totaal	28%	62%	4791

Bron: Enquête april 1968.

Uit bovenstaande tabel blijkt, dat er sprake is van aanzienlijke verschillen in ruimtelijk gedrag tussen de verschillende territoriale groepen. Het niveau van het voorzieningenapparaat, met betrekking tot breedte en diepte van het assortiment, kan slechts als zeer gedeeltelijke verklaring gelden. Dit is namelijk het laagst in Badhoevedorp, terwijl de bevolking van deze kern zich voor de geselecteerde groep activiteiten in veel sterkere mate op de eigen wijk richt dan die van Bos en Lommer - Overtoomse Veld. Het voorzieningenapparaat van Osdorp is kwantitatief ongeveer gelijkwaardig met dat van

Bos en Lommer - Overtoomse Veld, als we bij de laatste wijk enkele aangrenzende straten in de Admiraal De Ruijterbuurt bijtellen. In de eerstgenoemde wijk zijn de aanwezige voorzieningen echter meer geconcentreerd (winkelcentrum Osdorp) en meer centraal gelegen, waardoor zij per saldo hoger moeten worden gekwalificeerd. Het is echter zeer de vraag of de aanzienlijke verschillen in ruimtehuishouding tussen de bewoners van deze twee gebieden hieraan volledig kunnen worden toegeschreven. Een belangrijke factor vormt ongetwijfeld ook de aanwezigheid van een aantal winkelconcentraties van enig formaat in de directe nabijheid van Bos en Lommer - Overtoomse Veld (op een reistijd van 5 - 15 minuten). Met het toenemen van de reistijd vermindert hun betekenis echter snel.

De samenstelling van de onderzochte groepen speelt geen of slechts een geringe rol. Vooral tussen Bos en Lommer - Overtoomse Veld en Osdorp bestaan slechts geringe verschillen. Verwacht kan worden, dat de mate, waarin men zich tot een andere dan de eigen woonwijk richt, niet dezelfde zal zijn voor verschillende subgroepen. Eveneens zal er verschil zijn in de frekwentie, waarmee men een reeks van activiteiten beoefent.

Door middel van een puntentelling is een typologie ontwikkeld, waarin zowel de gerichtheid op andere wijken als de tijdsduur, verlopen sinds het beoefenen van de betreffende activiteiten, zijn verwerkt. Als een respondent een bepaalde activiteit binnen een bepaald tijdsbestek (korter geleden dan het gemiddelde voor de totale populatie) had verricht buiten de eigen wijk, dan werd voor hem 1 punt aangetekend. Voor een groep van tien activiteiten kon dus maximaal een score bereikt worden van 10 (in de praktijk was de hoogste score 8).

Tabel 17. Aantal activiteiten, waarvoor men zich frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	35%	17%	48%	194
Osdorp	17%	15%	68%	250
Badhoevedorp	21%	12%	67%	296
Totaal	23%	14%	63%	740

Bron: Enquête april 1968.

Ook na de hierboven geschetste bewerking van de gevonden gegevens blijken de eerder geconstateerde verschillen opgeld te blijven doen. Degenen in de klasse "4 of meer" kunnen worden getypeerd als "frequent wijkvlieders". Zij beoefenen de onderzochte activiteiten relatief frequent en relatief veel buiten de eigen wijk. Degenen in de klasse "minder dan 3" kunnen worden getypeerd als "infrequent wijkvlieders". Hun activiteitenennetwerk buiten de eigen wijk is aanzienlijk ijler dan dat van de "frequent wijkvlieders". Dit kan het gevolg zijn van een geringere frequentie van activiteiten, van een grotere gerichtheid op de eigen wijk, of van een combinatie van beide. De "semi-wijkvlieders", klasse "3", nemen een tussenpositie in.

6.2. Variabelen, die de wijkgerichtheid beïnvloeden.

De situering ten opzichte van de activiteitscentra en de uitrusting van de eigen wijk, bleken duidelijk hun invloed te doen gelden op het al dan niet verlaten van de eigen wijk voor een reeks van activiteiten. Uit het voorgaande hoofdstuk bleek dat enkele persoonlijke karakteristieken een belangrijke rol speelden m.b.t. de frequenties der activiteiten. Nagegaan zal worden in hoeverre dit eveneens het geval is voor de mate, waarin men zich buiten de eigen wijk begeeft.

Het ligt voor de hand te veronderstellen, dat de tegenstelling gehuwden/ongehuwden ook in dit kader van belang zal blijken te zijn. De laatstgenoemde groep is op recreatief terrein namelijk aanzienlijk actiever met als gevolg dat zij voor de vier hierop betrekking hebbende activiteiten een relatief hoge score kunnen behalen.

Deze hoge score bleek inderdaad te realiseren; van de ongehuwden behoorde 42% tot de frequent wijkvlieders, terwijl dit percentage voor de gehuwden 21% bedroeg. Vrijwel gelijke conclusies konden worden getrokken voor de leeftijdscategorieën 29 jaar en jonger enerzijds en 30 jaar en ouder anderzijds.

In afwijking van hoofdstuk 5 blijken de variabelen inkomen, beroeps-groep, genoten onderwijs en het al dan niet in Amsterdam geboren zijn, niet of nauwelijks van invloed te zijn op de frequentie waarmee andere wijken dan de woonwijk voor diverse activiteiten werden bezocht.

De mening, die men over het winkelapparaat in de eigen wijk had, bleek een duidelijke samenhang te vertonen met de mate waarin men zijn activiteiten buiten de eigen wijk zocht, althans in Osdorp en Badhoevedorp.

Ruim één-kwart van de populatie in de genoemde wijken gaf op ontevreden of matig tevreden te zijn over het wijkwinkelapparaat. Deze groep bleek voor 41% te bestaan uit semi-frekwente of frekwente wijkvlieders i.t.t. degenen met een min of meer positieve visie op het winkelapparaat, die voor slechts 29% tot de genoemde categorieën wijkvlieders behoorden. Voor Bos en Lommer - Overtoomse Veld zijn de overeenkomstige percentages 53 en 52, m.a.w. er is geen sprake van enig verschil. Mogelijk heeft de mate, waarin de onderzochte activiteiten buiten de eigen wijk worden bedreven, hier een zeker maximum bereikt. Negatieve factoren voor het bedrijven van activiteiten in de eigen wijk leggen vrijwel geen extra gewicht meer in de schaal.

- . - . -

Hoofdstuk 7. De aantrekkingskracht van het stadscentrum.

Het stadscentrum van Amsterdam toont een verdichting van vele, en veelsoortige handelingsverbanden. Deze ontplooiën activiteiten in het economische, het recreatieve, het culturele en het sociale vlak. De betekenis van het stadscentrum wisselt per sociale en territoriale groep. De één zal het vooral zien en benutten als winkelcentrum, de ander als kantorenwijk, de derde als amusementscentrum.

Naast kwalitatieve verschillen in betekenis zijn ook kwantitatieve verschillen te verwachten. Het stadscentrum kan op de ene sociale groep een grotere aantrekkingskracht uitoefenen dan op de andere. Hetzelfde is van toepassing op territoriale groepen. Een meer of minder hoog ontwikkeld voorzieningencentrum in de eigen wijk kan de betekenis van het stadscentrum als centraal voorzieningencentrum verkleinen, resp. vergroten. Hetzelfde kan, mutatis mutandis, gelden voor de afstand tot het centrum.

7.1. De frekwentie van de bezoeken aan het stadscentrum.

Tabel 18. Tijd verlopen sinds het laatste bezoek aan het stadscentrum, in procenten per wijk. 1)			
Wijk	Tijdsverloop		N = 100%
	2 weken of minder	Meer dan 2 weken	
Bos en Lommer - O.Veld	55%	45%	192
Osdorp	59%	41%	248
Badhoevedorp	44%	56%	293
Totaal	52%	48%	733

Bron: Enquête april 1968.

De lagere bezoeksfrekwentie aan het stadscentrum van bewoners van Badhoevedorp is mogelijk voor een klein deel te wijten aan de tot dit centrum af te leggen afstand. Veel belangrijker als verklaring is echter het feit dat het Amsterdamse stadscentrum in Badhoevedorp concurrentie ondervindt van het winkelcentrum Amstelveen.

1) Tabel 18 heeft betrekking op alle in het stadscentrum beoefende activiteiten.

In kilometers, maar vooral in tijd gerekend, is de afstand tot dat winkelcentrum geringer dan die tot het stadscentrum van Amsterdam. Terwijl voor de andere wijken het stadscentrum, afgezien van de eigen wijkvoorzieningencentra, verreweg het belangrijkste centrum is, blijkt dat voor Badhoevedorp het stadscentrum eveneens het eerste centrum vormt, maar in veel minder uitgesproken mate.

Te verwachten zou zijn, dat de bewoners van Bos en Lommer - Overtoomse Veld, wat het bezoek aan het stadscentrum betreft, de hoogste bezoeks-frekwenties zouden vertonen. De afstand tot het stadscentrum is voor hen immers het geringste en hun wijkvoorzieningen zijn door een spreiding over een omvangrijk gebied van lagere orde dan die van Osdorp. Desondanks blijkt Osdorp en niet Bos en Lommer - Overtoomse Veld de hoogste bezoeks-frekwentie te vertonen. Hierbij is vermoedelijk sprake van eenzelfde verklaring als in Badhoevedorp, zij het, dat de optredende concurrentie niet afkomstig is van één groot centrum, maar van meerdere kleine centra zoals bijvoorbeeld de Jan Evertsenstraat, de Postjesweg/Kinkerstraat en de Heemstedestraat/Zeilstraat. De reikwijdte van deze centra bedraagt slechts enige kilometers; voor Osdorp zijn zij daarom niet meer van betekenis. In dit verband kunnen we ons afvragen, of de stadsstructuur in de geografische literatuur niet te zeer wordt gezien vanuit een dichotomie van stadscentrum en omliggend gebied. Dit laatste gebied kan vermoedelijk nader worden gedifferentieerd, aangezien het een op het centrum aansluitende perifere gordel omvat, met een grotere potentie dan wel eens wordt verondersteld.

De frekwentie van het stadscentrumbezoek blijkt nauw samen te hangen met het al dan niet gehuwd zijn, c.q. met de leeftijd. De ongehuwden bezoeken het stadscentrum ongeveer anderhalf maal zo frekvent als de gehuwden. Dit verschijnsel ondersteunt de conclusie uit hoofdstuk 5, dat de burgerlijke status de belangrijkste persoonlijke karakteristiek is die van invloed is op de frekwentie der activiteiten.

7.2. De aard van de activiteiten in het stadscentrum.

Eén van de enquêtevragen had betrekking op de laatst beoefende activiteit in het stadscentrum. Hierbij werd de open vraagvorm gehanteerd. De codering van de antwoorden leverde aanzienlijke moeilijkheden op. De antwoorden werden uiteindelijk in een vijftal categoriën ondergebracht, te weten winkelen, recreatie, zakelijke activiteiten, sociale activiteiten en overige activiteiten.

Onder "zakelijke activiteiten" viel het doen van betalingen, het bezoek aan post- en andere kantoren, het bezoek aan het C.B.H. en dergelijke. Onder "sociale activiteiten" werden gerekend het bezoek aan familie, vrienden en kennissen, het bijwonen van recepties, voor zover deze geen strikt zakelijk karakter droegen en dergelijke. Bij "overige activiteiten" werden onder meer ingedeeld kerkbezoek en het volgen van onderwijs.

Tabel 19. Voornaamste laatste activiteit in het stadscentrum, in procenten per wijk.						
Wijk	Voornaamste laatste activiteit in het stadscentrum.					
	Winkelen	Recreatie	Zakelijke act.	Sociale act.	Overige act.	N = 100%
Bos en Lommer-O.Veld	62%	18%	5%	7%	9%	195
Osdorp	61%	20%	4%	7%	7%	243
Badhoevedorp	59%	20%	6%	9%	5%	274
Totaal	61%	19%	5%	8%	7%	712

Bron: Enquête april 1968.

De betekenis, die het stadscentrum heeft voor de onderscheiden territoriale groepen, blijkt kwalitatief vrijwel dezelfde te zijn. "De stad ingaan" blijkt in zes van de tien gevallen primair te betekenen "gaan winkelen". Het stadscentrum is een agora in de meest oorspronkelijke betekenis van het woord.

De betekenis van het stadscentrum als recreatief centrum is aanzienlijk beperkter. Wordt gemiddeld eens per drie weken een bezoek aan het stadscentrum gebracht voor winkelactiviteiten, voor recreatieve activiteiten is dit eens per twee-en-een-halve maand.

De categorie "zakelijke activiteiten" bleek nauwelijks van belang te zijn voor de onderzochte groep met haar ver buiten de binnenstad liggend werkterrein.

Het percentage respondenten dat opgaf, dat het laatste bezoek aan het stadscentrum primair een sociale activiteit ten doel had, was eveneens zeer laag. Dit betekent echter bepaald niet, dat het centrum op dit terrein van geringe betekenis zou zijn. Niet alle activiteiten laten zich in een beperkte vragenlijst vangen. Naast de min of meer geïnstitutionaliseerde sociale activiteiten, vinden in het stadscentrum ook meer spontane sociale activiteiten plaats.

Er is eveneens sprake van een agora in de zin van, wat Van Paassen noemt, een ontmoetings- en "verkerings" - ruimte 1).

In hoofdstuk 5 kwam naar voren, dat de ongehuwden een hogere activiteitenfrequentie vertonen dan de gehuwden. De eerste paragraaf van dit hoofdstuk leverde de conclusie dat deze hogere frequentie eveneens optrad m.b.t. het bezoek aan het stadscentrum.

De vraag kan worden gesteld of de hogere bezoeksfrequentie moet worden toegeschreven aan een hogere frequentie van alle activiteiten dan wel van één of enkele.

De betekenis van het stadscentrum als winkelcentrum is gelijk voor gehuwden en ongehuwden. Beide groepen brengen gemiddeld eens per drie weken voor deze activiteit een bezoek aan het centrum. Ook wat de zakelijke en sociale activiteiten betreft zijn er geen noemenswaardige verschillen in het aantal bezoeken te constateren.

Een zeer opvallend verschil doet zich voor t.a.v. de recreatie. De ongehuwden brengen eens per maand voor dit doel een bezoek aan het stadscentrum. Voor de gehuwden is dit slechts eens per drie maanden. Hiermee is tegelijkertijd een groot deel van het verschil tussen de twee groepen in het aantal bezoeken, dat zij per tijdseenheid aan het centrum brengen verklaard.

Het nog resterende verschil vloeit voort uit het verschil in betekenis voor de twee groepen van de categorie "overige activiteiten". In de groep van de gehuwden werden deze activiteiten slechts zeer incidenteel genoemd, voor 6% viel het laatste bezoek aan het centrum in deze categorie. Voor de ongehuwden was dit 15%.

De betekenis van het stadscentrum blijkt voor gehuwden en ongehuwden duidelijk te verschillen. Voor de eerstgenoemde groep is het voornamelijk een winkelcentrum, voor de laatstgenoemden is dit ⁱⁿ veel mindere mate het geval. Voor de ongehuwden is het stadscentrum bijna even belangrijk als centrum van recreatie dan als winkelcentrum, althans als we deze betekenis afmeten aan het aantal bezoeken, dat een recreatieve activiteit als hoofddoel had. In het bijzonder voor de ongehuwden vormt de binnenstad een verdichting van vele en veelsoortige activiteiten.

Splitsing van de onderzochte groep naar het al dan niet gevolgd hebben van hoger of middelbaar onderwijs brengt slechts bescheiden verschillen aan het licht:

(1) ook voor degenen met een hogere of middelbare opleiding is het

1) Chr. van Paassen, Over vormverandering in de sociale geografie, Groningen, 1965, p.22

stadscentrum primair winkelcentrum, maar in iets minder sterke mate dan voor degenen met alleen een lagere opleiding;

- (2) daarentegen wordt door de eerste groep in iets sterkere mate gebruik gemaakt van de mogelijkheden van het stadscentrum als recreatief centrum.

Winkelen in het stadscentrum is, zoals te verwachten, meer een vrouwen- dan een mannenactiviteit, zij het, dat het verschil niet sterk is. 57% van de mannen noemden winkelen als voornaamste activiteit tijdens het laatste bezoek tegen 65% van de vrouwen. Daarentegen is het stadscentrum voor mannen belangrijker voor zakelijke en overige activiteiten. Eén van de zes bezoeken heeft één van deze activiteiten als hoofddoel, terwijl dit bij de vrouwen slechts één op de dertien keer het geval is.

7.3. De "poorten" van het stadscentrum. 1)

Heinemeijer kwam tot de conclusie, dat de afstand tot het stadscentrum van betekenis is voor de omvang van het gebied, dat men als stadscentrum beschouwt. Naarmate de woonplaats verder van het stadscentrum verwijderd was, situeerde men de "poorten" van het stadscentrum op grotere afstand van de Dam, het punt dat over het algemeen als de kern van het stadscentrum wordt beschouwd. Een grotere afstand betekende een sterker naar zich toe trekken van het stadscentrum. 2)

In het onderhavige onderzoek is een poging gedaan deze conclusie te adstrueren. De respondenten werd gevraagd op welk punt van hun route (of routes) naar het stadscentrum naar hun mening het stadscentrum begon. Bij de verwerking werd berekend, hoe ver het genoemde punt hemelsbreed van de Dam verwijderd was.

Een deel der respondenten was echter niet in staat een punt te noemen, maar gaf een zone op. De uitkomsten van deze vraag dienen dan ook slechts als globale indicaties te worden beschouwd. Zij lijken Heinemeijer's bevindingen te staven.

- 1) Heinemeijer gebruikte in dit verband het begrip binnenstad.
- 2) W.F. Heinemeijer, De Amsterdamse binnenstad als centrum van attractie. In: W.F. Heinemeijer, M. van Hulst en H.D. de Vries, Het Centrum van Amsterdam: Een sociografische studie, Amsterdam, 1968, pp. 44 e.v.

Tabel 20. De antwoorden, waarin de "poort(en)" van het stadscentrum binnen de genoemde afstand tot de Dam werden geplaatst in procenten per wijk.

Wijk	Afstand tot de Dam					N = 100%
	0-0,5 km	0-1,0 km	0-2,0 km	0-3,0 km	0-4,0 km	
Bos en Lommer - O.Veld	28%	48%	94%	100%		252
Osdorp	23%	34%	74%	98%	100%	315
Badhoevedorp	17%	30%	83%	97%	100%	341
Totaal	22%	36%	83%	98%	100%	908

Bron: Enquête april 1968.

- . . . -

Hoofdstuk 8. Slotbeschouwingen

8.1. Het huishouden versus de individu.

Het huishouden bleek, zoals werd aangenomen, een weinig bruikbaar uitgangspunt te vormen voor een onderzoek naar activiteitspatronen.

De door Pahl toegepaste werkwijze, die het gezin als uitgangspunt had, houdt het risico in van een versluiering van wel aanwezige verschillen. Hierbij speelt een rol dat waarnemingen met betrekking tot sterk heterogene groepen uitkomsten kunnen opleveren, die, zonder voor de groep in haar geheel onjuist te zijn, voor de afzonderlijke individuen geen enkele geldigheid hebben.

Kinderen kunnen een activiteitspatroon hebben dat zodanig afwijkt van dat van hun ouders, dat het zinloos is te spreken van het activiteitenpatroon van het huishouden. Hetzelfde bleek, zij het in mindere mate, voor de echtgenoten onderling te gelden.

Wanneer we toch van huishoudens willen uitgaan, zal het zaak zijn vooraf vast te stellen of ze, met betrekking tot de te onderzoeken activiteiten wel enigermate als een eenheid zijn te beschouwen, dan wel als een aantal samenwonende individuen. Dit zal ondermeer afhangen van de activiteit en van de gezinsfase. Zo is bijvoorbeeld de vrijetijdsbesteding buiten de vakantie meestal sterk persoonlijk en zal per individu uiteenlopen. Vakantiebesteding is in gezinnen met jonge kinderen vooral een gezinsactiviteit. Naarmate de kinderen ouder worden verliest ze dit karakter.

8.2. De betekenis van de onderzochte variabelen.

De op basis van de literatuur gekozen variabelen bleken in een aantal gevallen minder invloed uit te oefenen op het activiteitenpatroon dan bij onderzoekingen in Londen en Parijs het geval was. In het bijzonder was de betekenis van de variabele inkomen, en van de daarmee gecorreleerde variabelen, vrij beperkt. Hiervoor kunnen een drietal redenen worden aangewezen:

- (1) het schaalverschil;
- (2) de keuze van een groep die haar werklocatie, i.c. de luchthaven Schiphol buiten de stad vindt; en
- (3) de keuze van de onderzochte activiteiten.

Ad 1. De agglomeratie Amsterdam beslaat in vergelijking met Parijs en Londen slechts een beperkt oppervlak. De in laatstgenoemde gebieden af te leggen afstanden zullen in een aantal gevallen zo groot zijn, dat het denkbaar is dat de financieel zwakkere groepen in verband met de hoge kosten en het geringe comfort dat zij zich kunnen permitteren, in een groter aantal gevallen zullen afzien van het overbruggen van deze afstand dan de meer welgestelden.

De binnen de agglomeratie Amsterdam af te leggen afstanden zijn echter nog niet zodanig lang, dat inkomensverschillen hier een even belangrijke rol spelen als in Londen of Parijs.

Ad 2. Het onderzoeken van een groep, waarvan alle leden hun werkgebied in dezelfde niet-stedelijke context hadden, voorkwam dat de werklocatie een storende invloed zou doen gelden op de activiteiten, die in de vrijetijd zouden worden bedreven. Dit bewust gekozen uitgangspunt heeft tot gevolg dat de uitkomsten van het onderhavige onderzoek niet zonder meer vergelijkbaar zijn met die van de onderzoekingen van Pahl en Cornuau c.s.

Ad 3. De keuze van de te onderzoeken activiteiten is bepalend voor de uitkomsten. De mate, waarin men bepaalde activiteiten, zoals bijvoorbeeld toneel- en concertbezoek, verricht, hangt onder meer samen met het ontwikkelingsniveau. Naarmate meer van dergelijke activiteiten in een onderzoek worden betrokken, zal de invloed van bepaalde variabelen duidelijker merkbaar zijn. De in dit onderzoek bestudeerde activiteiten waren echter voor het overgrote deel niet duidelijk gebonden aan een bepaald inkomens-, beroeps- of onderwijsniveau.

8.3. De variabele afstand.

In de voorgaande hoofdstukken bleek dat de variabele afstand toch ook voor het betrekkelijk kleine woongebied van de agglomeratie Amsterdam niet zonder betekenis was. Deze betekenis zou ongetwijfeld nog beter tot uitdrukking zijn gekomen, als de op het stadscentrum geprojecteerde as verder verlengd zou zijn tot bijvoorbeeld Hoofddorp.

Het belang van de variabele afstand loopt sterk uiteen; dit wordt niet

alleen bepaald door de variatie van de afstand zelf, maar hierin spelen ook andere factoren, zoals bijvoorbeeld inkomen, een rol. De wijze, waarop we deze variabele meten, is dan ook van grote betekenis.

We kunnen afstand definiëren als de kortste weg tussen twee punten. De meting ervan kan plaatsvinden met behulp van een lengtemaat. Een dergelijke meting zal voor een sociaal-geograaf veelal weinig bevrediging schenken. Het overbruggen van een kilometer kan in het stadscentrum vele malen meer tijd of moeite kosten dan in de buitenwijken. Het uitdrukken van afstand in reistijd zal meestal zinvoller zijn. Een bepaalde reistijd zal echter niet voor iedereen hetzelfde gewicht hebben. De waarde van een uur reistijd zal voor een gepensioneerde een andere zijn dan voor een druk bezette zakenman. Daarmee zal ook een bepaalde afstand voor hen niet dezelfde betekenis hebben. Het overbruggen van een bepaalde afstand is bovendien niet alleen een kwestie van tijd, maar evenzeer van geld. Het inkomen zal van betekenis zijn voor de waardering van een bepaalde afstand.

Afstand kan ook worden gezien als psychische afstand. Zo wordt bijvoorbeeld in de agglomeratie Amsterdam een gebied als Amsterdam-Noord door velen als zeer afgelegen beschouwd, terwijl het in reistijd gerekend niet verder van de Dam is verwijderd dan bijvoorbeeld de Apollobuurt. Het is opmerkelijk, dat drie-kwart der ondervraagden de afstand tot het stadscentrum "redelijk" tot "zeer redelijk" achtten, zelfs in het voor Amsterdamse begrippen zeer ver van het stadscentrum afgelegen Badhoevedorp (84% in Bos en Lommer - Overtoomse Veld, 70% in Osdorp en 74% in Badhoevedorp). De perceptie van een bepaalde afstand blijkt zeer subjectief te zijn.

Opvallend is dat er een relatie is tussen de objectieve afstand en de omvang van het gebied, dat men als stadscentrum beschouwt. Bij toename van de afstand treedt een naar zich toe trekken van het stadscentrum op.

De afstand tot het stadscentrum kan voor twee gebieden gelijk zijn, maar desondanks verschillend worden gewaardeerd als er in het ene geval sprake is van "intervening opportuniteiten". Het verschil in afstand tussen het stadscentrum en de "intervening opportunity" zal in dat geval worden afgewogen tegen het verschil in niveau. Het niveau van het Amsterdamse stadscentrum ligt op het terrein van detailhandel en recreatie zoveel hoger dan dat van elk ander centrum,

dat een "intervening opportunity" slechts van betekenis zal zijn op korte afstand, m.a.w. als het afstandsvoordeel groot is. Een dergelijke situatie bleek zich in Bos en Lommer - Overtoomse Veld inderdaad voor te doen met betrekking tot een aantal winkelstraten in de omringende wijken, en in Badhoevedorp met betrekking tot het winkelcentrum Amstelveen.

Er blijkt sprake te zijn van een zekere discrepantie tussen het gevoel van afstand tot het stadscentrum en de reactie op die afstand. Ondanks het feit, dat het overgrote deel van de ondervraagden de afstand tot het centrum "redelijk" tot "zeer redelijk" achtte, bleek de afstand toch zijn invloed te doen gelden op de frekwentie van een aantal activiteiten.

Er is enige reden te veronderstellen dat de ruimtelijke horizon nog niet zodanig is verwijd, dat de gehele agglomeratie, om niet te spreken van de gehele conurbatie, tot het woongebied van de onderzochte groep behoort. De "mobile metropolitan man" is vermoedelijk nog veeleer uitzondering dan regel.

Afstanden, die op schaal van de conurbatie als beperkt zijn te beschouwen, blijken toch nog een aanzienlijk gewicht in de schaal te leggen. De redenen hiervoor zijn moeilijk aan te geven. Het is niet onmogelijk dat zij onder meer kunnen worden teruggevoerd tot een discrepantie tussen de geestelijke en de fysieke mobiliteit. Het bezit van een auto bijvoorbeeld betekent dat men in potentie een grotere mobiliteit verkrijgt. Deze potentie behoeft echter niet direct te worden gerealiseerd. Het is denkbaar dat, ondanks een potentieel grotere mobiliteit, het activiteitenpatroon niet ingrijpend wordt gewijzigd of slechts gewijzigd wordt in enkele sectoren (bijvoorbeeld de weekendrecreatie buiten de stad). De vergrote mogelijkheden tot fysieke mobiliteit zullen eerst dan worden gerealiseerd als de geestelijke mobiliteit zich hieraan heeft aangepast.

Verkeerscongestie en parkeerproblemen kunnen eveneens een remmende werking hebben op de mobiliteit. Voor degenen, die van het openbaar vervoer gebruik maken, speelt de kwaliteit daarvan, t.w. de frekwentie, de snelheid, het comfort en het al dan niet moeten overstappen, een belangrijke rol.

Voor een beter inzicht in de betekenis van de bovengenoemde factoren en in hun onderlinge verhouding zal verder onderzoek noodzakelijk zijn.

8.4. De betekenis van de eigen wijk voor het activiteitenpatroon.

De betekenis van de eigen wijk en de directe omgeving daarvan was voor een aantal activiteiten gering. Dit geldt in het bijzonder voor de recreatieve activiteiten. Dit is des te opvallender, als we de conclusies van Pahl en Cornuau c.s. in de beschouwing betrekken. Beide auteurs zijn namelijk tot de conclusie gekomen, dat degenen die hun werkkring in de binnenstad hadden, zich ook voor andere activiteiten in sterkere mate tot de binnenstad richtten dan hun wijkgenoten, die hun werklocaties buiten de binnenstad hadden liggen. Als hetzelfde verband zich in Amsterdam voordoet, zou dit betekenen dat de onderzochte groep in zoverre atypisch is, dat zij relatief minder binnenstadsgericht en relatief meer wijkgericht is. De betekenis van de eigen wijk voor de binnenstadswerkers zou in dat geval nog geringer zijn.

Deze situatie is voornamelijk te wijten aan een onvoldoende uitrusting van de Westelijke Tuinsteden. In het geval van Badhoevedorp valt het niet moeilijk in te zien, dat deze kern door haar beperkte omvang een onvoldoende draagvlak biedt voor een hoog ontwikkeld voorzieningsapparaat. Hetzelfde kan echter niet worden gezegd van de Westelijke Tuinsteden. Een stadsdeel met 129.000 bewoners (1967), dat wil zeggen 15% van de Amsterdamse bevolking op dat tijdstip, is met 33 horecavestigingen (op een totaal aantal in Amsterdam van 2282), één bioscoop en geen enkel overdekt zwembad duidelijk onderverzorgd. Het argument, dat deze voorzieningen in voldoende mate in de oude stad aanwezig zijn, snijdt geen hout zolang de afstand nog een bezwaar vormt om daarvan gebruik te maken.

De vrees voor een onvoldoende rentabiliteit heeft ongetwijfeld vele ondernemers weerhouden van vestiging. De hoge huren kunnen alleen worden gedragen bij een grote omzet. In geïsoleerde vestigingen met een recreatieve functie op buurtniveau is een dergelijke omzet vermoedelijk onvoldoende haalbaar.

Het door onvoldoende bezoek mislukte experiment met CinemaWest is hier een voorbeeld van. Vooral vestigingen met een recreatieve functie hebben een grote behoefte een proximateit van gelijksoortige en ongelijksoortige vestigingen. De buurtbioscoop, die tien jaar geleden in nog vrij grote getale voorkwam, is een uitstervend verschijnsel geworden. De geïsoleerde bioscoop heeft alleen bestaansmogelijkheden bij aanbidding van een zeer specifiek programma; hiermee heeft hij

echter het karakter van buurtbioscoop verloren (Kriterion, Cinetol). In het algemeen zullen recreatieve voorzieningen een plaats moeten vinden in zo breed mogelijk samengestelde centra. De totale aantrekkingskracht van geconcentreerde voorzieningen is over het algemeen groter dan de som van de individuele aantrekkingskrachten.

Gedacht zou kunnen worden aan centra, die zowel winkels als recreatieve voorzieningen en kantoren bevatten 1). In een dergelijke constructie zou de aantrekkelijkheid van het winkelcentrum door een grotere gevarieerdheid toenemen, de recreatieve vestigingen zouden hun, overdag meestal laag liggende bezettingsgraad kunnen verbeteren, terwijl het kantoorpersoneel het voordeel zou hebben van een aantrekkelijker werkomgeving met de mogelijkheid tot lunchen en winkelen in de middagpauze. De bezettingsgraad van de kostbare parkeerterreinen c.q. -garages zou aanmerkelijk kunnen worden verbeterd. Centra zoals hier voorgesteld, zullen, willen zij aantrekkelijk zijn, een vrij hoog niveau moeten halen. Met andere woorden, meerdere wijken zullen door één centrum moeten worden verzorgd om dit centrum een voldoende draagvlak te geven.

Gevarieerd samengestelde centra kunnen bovendien van grote betekenis zijn als ontmoetingspunten. Een veelgehoorde klacht met betrekking tot nieuwe wijken is het gebrek aan gezelligheid. Van der Velde constateerde, dat het wandelen als zelfstandige activiteit in betekenis vermindert. Men beweegt zich als voetganger om zich naar een bepaald doel te begeven, of om een hond uit te laten. Het is mogelijk, dat de verklaring hiervoor gedeeltelijk kan worden gezocht in de stadsuitleg, die minder tot wandelen uitnodigt. "In vele gevallen zouden pleinen ontmoetingspunten kunnen zijn, indien deze meer gezelligheid zouden bieden dan thans meestal het geval is. Als ontmoetingspunten worden ook beschouwd de winkelcentra.....Willen deze centra inderdaad ook als ontmoetingspunt slagen, dan zullen daarin veel meer voorzieningen getroffen dienen te worden dan alleen voor het doen van inkopen." 2)

1) Zie ook: Sept ans de vie de la Région Parisienne et de son district, 1962 - 1969. In: Cahiers de l'Institut d'Aménagement et d'Urbanisme de la Région Parisienne, vol. 16, pp. 90 e.v.

2) J.J. van der Velde, Stadsontwikkeling van Amsterdam 1939-1967, 1968, p.24.

Door de besturen van de wijkcentra is herhaaldelijk op dit aambeeld gehamerd. Begin 1970 werd bekend gemaakt, dat de Gemeente en het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk een bedrag van zes miljoen gulden voor Osdorp hebben uitgetrokken ter verbetering van het leefklimaat. Het initiatief hiertoe is uitgegaan van het Ministerie, dat in vier verschillende plaatsen subsidies ter beschikking heeft gesteld voor dergelijke experimenten in nieuwbouwwijken.

In hoofdstuk 7 werd geconstateerd dat recreatieve activiteiten vooral van belang waren voor de jonge gehuwden. Het zeer hoge percentage jongeren, dat in de Westelijke Tuinsteden woont in aanmerking nemend, mag worden verwacht dat bovengenoemde centra ook en vooral in dat opzicht een functie zullen hebben te vervullen.

- . - . -

Conclusies

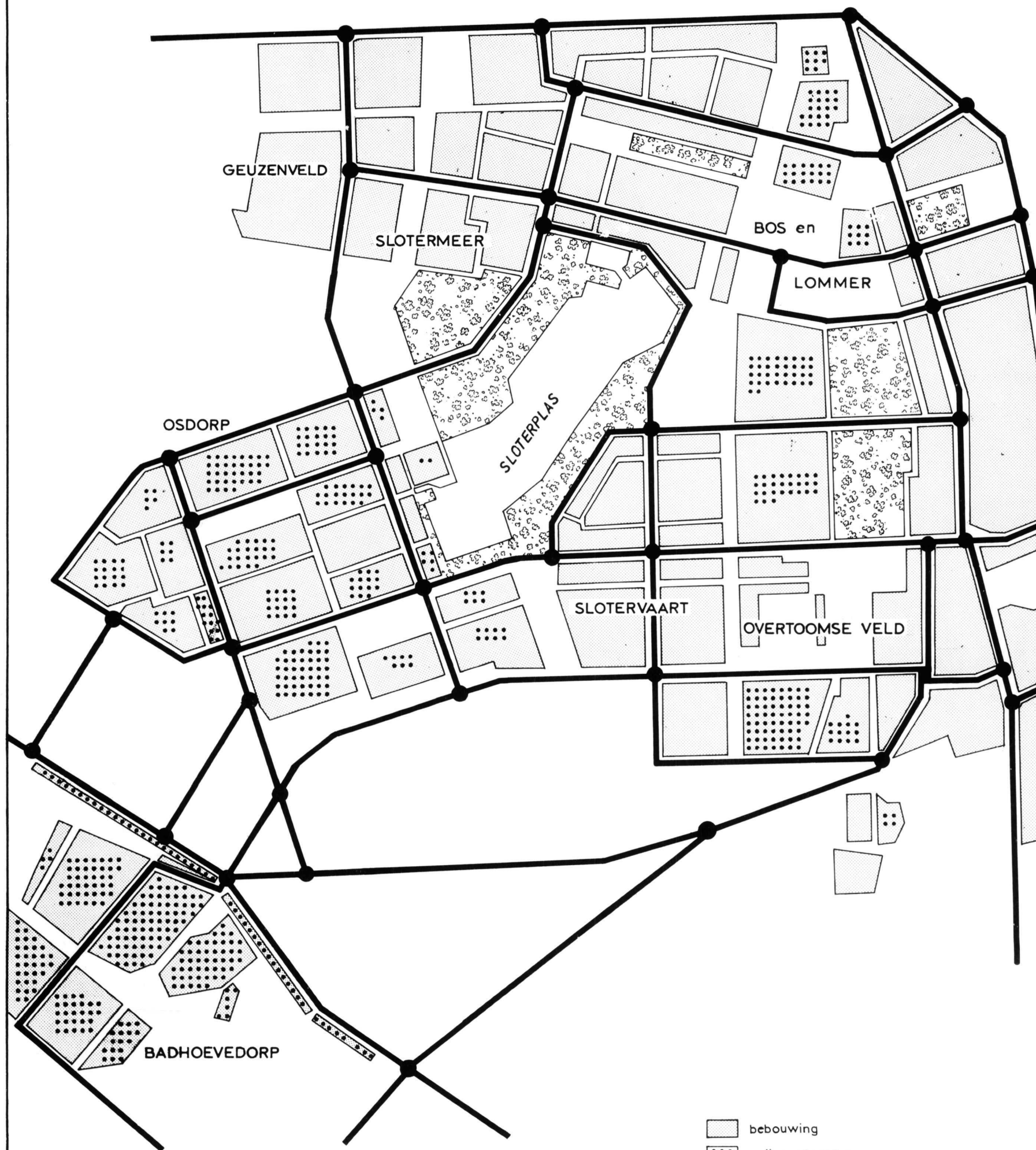
1. De onderzochte groep in Bos en Lommer - Overtoomse Veld blijkt zich, in vergelijking met de groepen in de twee andere wijken, voor de aankoop van dagelijkse levensbehoeften relatief frekwent buiten de eigen wijk te begeven.
2. De frekwentie, waarmee dagelijks benodigde goederen gekocht worden, blijkt vrij hoog te zijn. Er zijn nog geen aanwijzingen dat het Amerikaanse koopgedrag door de onderzochte groep wordt nagevolgd.
3. Het percentage detailhandelsbezoeken aan de eigen wijk blijkt per branche een grote variatie te vertonen. Bij de infrekvent gekochte goederen speelt de keuzebehoefte vermoedelijk de belangrijkste rol. De keuzebehoefte kan afhankelijk zijn van de modegevoeligheid en van de prijs van het produkt.
4. De actieve en passieve deelname aan sport neemt in het activiteitenpatroon een zeer bescheiden plaats in. Voor slechts één-vierde van de ondervraagden, voornamelijk de ongehuwden, blijkt sportbeoefening of bezoek aan sportwedstrijden een meer dan incidentele betekenis te hebben.
5. Een groot deel van de onderzochte groep in Osdorp (49%) en Badhoevedorp (34%) acht hun eigen wijk op sportgebied onvoldoende geutilleerd te zijn.
6. Een meer perifere situering van de onderzochte groep blijkt samen te gaan met een vermindering van het bezoek aan bioscoop, toneel en concert.
7. De belangrijkste magneten wat betreft het bezoek aan bioscoop, toneel, concert en dergelijke zijn voor de onderzochte groep in volgorde van afnemende belangrijkheid:
  - (1) de vestigingen op het Leidseplein e.o.;
  - (2) de vestigingen op het Rembrandtsplein e.o.;
  - (3) het theater Carré;
  - (4) het Concertgebouw; en
  - (5) de vestigingen in de Kalverstraat.
8. Het bezoek aan café of restaurant blijkt in het merendeel der gevallen aan andere activiteiten gekoppeld te zijn.

9. De belangrijkste magneten wat betreft het bezoek aan café of restaurant zijn de horeca-vestigingen op het Leidseplein. De betekenis van het Rembrandtsplein is voor de onderzochte groep, althans wat de horeca-sector aangaat, gering.
10. De frekwentie van het familiebezoek is in vergelijking met de recreatieve activiteiten zeer hoog. De helft van de ondervraagden had de afgelopen vijf à zes dagen een dergelijk bezoek afgelegd.
11. Slechts één-vijfde van de familiebezoeken werd in de eigen wijk of de directe omgeving daarvan gebracht. Bijna de helft werd buiten de agglomeratie Amsterdam gebracht.
12. De frekwentie van het bezoek aan vrienden en kennissen blijkt nauwelijks minder hoog te zijn dan dat aan familie. De helft der ondervraagden had in de afgelopen week een dergelijk bezoek afgelegd.
13. Het overgrote deel van de bezoeken aan vrienden en kennissen werd in Amsterdam en Badhoevedorp afgelegd. De buiten Amsterdam gebrachte bezoeken omvatten één-vijfde van het totaal aantal bezoeken.
14. Ruim twee-vijfde van de ondervraagden gaf op zelden of nooit een bezoek aan de burens te brengen. Het merendeel van deze antwoorden was van mannen afkomstig. Enig verschil kon worden geconstateerd tussen de onderzochte groep in Bos en Lommer - Overtoomse Veld met een relatief laag burensbezoek enerzijds en de groepen in Osdorp en Badhoevedorp anderzijds.
15. Een groep van een zevental sociale en recreatieve activiteiten (gespecificeerd in Bijlage II) blijkt minder frequent te worden beoefend naarmate de woonplaats meer perifeer gesitueerd is. De naar genoten onderwijs, beroepsgroep en inkomen onderscheiden groepen vertoonden een afwijkend beeld. De wrijving van de afstand is voor de "hogere" sociale groepen kennelijk minder sterk.
16. De meest pregnante verschillen in frekwentie van een zevental activiteiten traden op tussen gehuwden en ongehuwden; de frekwentie lag bij de ongehuwden aanzienlijk hoger. Binnen de groep van de gehuwden waren de verschillen gering. De activiteitenfrekwentie lag eveneens hoger voor de in Amsterdam geboren.

17. De frekwentie van het bezoek aan het stadscentrum blijkt nauw samen te hangen met het al dan niet gehuwd zijn. De ongehuwden bezoeken het stadscentrum ongeveer anderhalf maal zo frekvent als de gehuwden.
18. De betekenis, die het stadscentrum heeft voor de onderscheidene territoriale groepen, blijkt kwalitatief vrijwel dezelfde te zijn. "De stad in gaan" betekent in zes van de tien gevallen primair: "gaan winkelen".
19. De betekenis van het stadscentrum als winkelcentrum is gelijk voor gehuwden en ongehuwden. Beide groepen brengen gemiddeld eens per drie weken voor deze activiteit een bezoek aan het centrum.
20. Een zeer opvallend verschil doet zich bij het bezoek aan het stadscentrum voor ten aanzien van de recreatie. De ongehuwden brengen eens per maand voor dit doel een bezoek aan het centrum. Voor de gehuwden is dit slechts eens per drie maanden. Hiermee is tegelijkertijd een groot deel van het verschil tussen de twee groepen in het aantal bezoeken, dat men per tijdseenheid aan het centrum brengt, verklaard.
21. De onderzoeksuitkomsten lijken Heinemeijer's bevinding, dat een grotere afstand tot het stadscentrum een sterker naar zich toe trekken van het stadscentrum meebrengt, te staven.

Spreiding der respondenten in
westelijk Amsterdam en Badhoevedorp

- bebouwing
- geënqueteerden
- park, c.q. aan te leggen park.

Bijlage II

Het meten van de activiteit van een persoon kan op verschillende wijzen gebeuren. Het is mogelijk een meting te doen plaats vinden op basis van de activiteiten, die in het onderzoek zijn betrokken. Een onoverkomelijk nadeel hiervan is echter, dat bij deze werkwijze niet alle ondervraagden gelijke kansen hebben. Het winkelen blijkt vooral tot de rol van de huisvrouw te behoren. Besloten werd deze categorie van activiteiten uit te schakelen. Wel in de beschouwing betrokken werden:

- (a) het bezoek aan familie;
- (b) het bezoek aan vrienden of kennissen;
- (c) de deelname aan club- of verenigingsactiviteiten;
- (d) het bezoek aan sportwedstrijden;
- (e) de beoefening van sport;
- (f) het bezoek aan bioscoop, toneel, cabaret en concerten; en
- (g) het bezoek aan café, restaurant of dancing.

Door middel van een puntentelling werd de totale score op bovenstaande activiteiten bepaald. Per activiteit werd één punt gescoord als de laatste beoefening van deze activiteit korter geleden had plaats gevonden dan het gemiddelde tijdsverloop voor deze activiteit.¹⁾ De maximaal haalbare score bedroeg 7.

De meest voorkomende scores waren (1), (2) en (3), de minst voorkomende (6) en (7). Om praktische redenen, namelijk het voorkomen van te kleine aantallen, werden de scores gegroepeerd in een drietal klassen. Degenen in de scoreklasse 0-2 worden aangeduid als "inactieven", degenen met de score 3 als "semi-actieven", en degenen in de scoreklasse 4-7 met "actieven".

1) Het gemiddelde tijdsverloop per activiteit werd voor dit doel berekend op basis van een steekproef uit de vragenlijsten.

Tabel 1. Ongehuwden (39 j. en jonger) ingedeeld in activiteitscategorieën, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteitscategorieën			N=100%
	Actieven	Semi-Actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	61%	30%	9%	33
Osdorp	49%	27%	24%	37
Badhoevedorp	42%	25%	33%	24
Totaal	51%	28%	21%	94

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 2. Gehuwden en ongehuwden (40j. en ouder) ingedeeld in activiteitscategorieën, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteitscategorieën			N=100%
	Actieven	Semi-Actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	18%	24%	58%	154
Osdorp	13%	20%	67%	213
Badhoevedorp	11%	20%	69%	268
Totaal	13%	21%	66%	635

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 3. Degenen in de leeftijdscategorie 29 j. en jonger ingedeeld in activiteitscategorïeën, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteitscategorïeën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	43%	40%	17%	40
Osdorp	34%	26%	40%	47
Badhoevedorp	25%	21%	54%	56
Totaal	32%	28%	40%	143

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 4. Degenen in de leeftijdscategorie 30 j. en ouder ingedeeld in activiteitscategorïeën, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteitscategorïeën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	21%	20%	59%	152
Osdorp	15%	20%	65%	203
Badhoevedorp	11%	20%	69%	239
Totaal	15%	20%	65%	594

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 5. De in Amsterdam geboren en ingedeeld in activiteits- categorieën, in procenten per wijk.				
Wijk	Activiteitscategorieën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	31%	23%	46%	102
Osdorp	21%	25%	54%	110
Badhoevedorp	13%	23%	64%	94
Totaal	22%	24%	54%	306

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 6. De buiten Amsterdam geboren en ingedeeld in activiteits- categorieën, in procenten per wijk.				
Wijk	Activiteitscategorieën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	20%	22%	58%	71
Osdorp	15%	17%	68%	117
Badhoevedorp	13%	19%	68%	173
Totaal	15%	19%	66%	361

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 7. De beneden de loongrens gesalarieerden ingedeeld in activiteitscategoriën, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteitscategoriëën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	30%	27%	43%	127
Osdorp	18%	19%	63%	162
Badhoevedorp	13%	19%	68%	164
Totaal	20%	21%	59%	453

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 8. De boven de loongrens gesalarieerden ingedeeld in activiteitscategoriëën, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteitscategoriëën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	17%	18%	65%	66
Osdorp	20%	23%	57%	86
Badhoevedorp	15%	21%	64%	130
Totaal	17%	21%	62%	282

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 9. Hoger administratief en -technisch personeel ingedeeld in activiteitscategorieën, in procenten per wijk.				
Wijk	Activiteitscategorieën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	19%	26%	55%	31
Osdorp	18%	28%	54%	28
Badhoevedorp	17%	24%	59%	58
Totaal	18%	26%	56%	117

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 10. Lager administratief en -technisch personeel ingedeeld in activiteitscategorieën, in procenten per wijk.				
Wijk	Activiteitscategorieën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	36%	30%	34%	73
Osdorp	22%	21%	57%	102
Badhoevedorp	14%	10%	73%	84
Totaal	24%	20%	56%	259

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 11. Huisvrouwen zonder nevenwerkzaamheden ingedeeld in activiteitscategorieën, in procenten per wijk.				
Wijk	Activiteitscategorieën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	18%	18%	64%	67
Osdorp	9%	20%	71%	89
Badhoevedorp	10%	23%	67%	124
Totaal	11%	21%	68%	280

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 12. Degenen met een hogere of middelbare opleiding ingedeeld in activiteitscategorieën, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteitscategorieën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	26%	28%	46%	39
Osdorp	33%	29%	38%	50
Badhoevedorp	14%	25%	61%	81
Totaal	22%	27%	51%	170

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 13- Degenen met een lagere opleiding (incl. uitgebreid lager onderwijs) ingedeeld in activiteitscategorieën, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteitscategorieën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	27%	22%	51%	152
Osdorp	15%	19%	66%	198
Badhoevedorp	13%	19%	68%	212
Totaal	17%	20%	63%	562

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 14. Mannen ingedeeld in activiteitscategorieën, in procenten per wijk.				
Wijk	Activiteitscategorieën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	30%	25%	44%	100
Osdorp	23%	21%	56%	125
Badhoevedorp	15%	16%	68%	139
Totaal	22%	20%	58%	364

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 15. Vrouwen ingedeeld in activiteitscategorieën, in procenten per wijk.				
Wijk	Activiteitscategorieën			N = 100%
	Actieven	Semi-actieven	Inactieven	
Bos en Lommer - O.Veld	21%	22%	50%	92
Osdorp	14%	21%	65%	125
Badhoevedorp	12%	23%	65%	155
Totaal	15%	23%	62%	372

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 16. Ongehuwden (39 j. en jonger) naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	52%	27%	21%	33
Osdorp	32%	27%	41%	37
Badhoevedorp	42%	12%	46%	24
Totaal	42%	23%	35%	94

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 17. Gehuwden en ongehuwden (40 j. en ouder) naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	32%	16%	52%	155
Osdorp	14%	13%	73%	212
Badhoevedorp	19%	12%	69%	269
Totaal	21%	13%	66%	636

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 18. Degenen in de leeftijdscategorie 29 j. en jonger naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekwent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	55%	17%	28%	40
Osdorp	34%	21%	45%	47
Badhoevedorp	41%	9%	50%	56
Totaal	43%	15%	42%	143

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 19. Degenen in de leeftijdscategorie 30 j. en ouder naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekwent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	30%	17%	53%	152
Osdorp	13%	13%	74%	149
Badhoevedorp	16%	13%	71%	239
Totaal	19%	14%	67%	539

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 20. Beneden de loongrens gesalarieerden naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	38%	16%	46%	127
Osdorp	14%	14%	72%	162
Badhoevedorp	21%	11%	68%	164
Totaal	23%	14%	63%	453

Bron: Enquête april 1968

Tabel 21. Boven de loongrens gesalarieerden naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	30%	18%	52%	66
Osdorp	21%	16%	63%	86
Badhoevedorp	21%	14%	65%	129
Totaal	23%	16%	61%	281

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 22. Hoger administratief en -technisch personeel naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	32%	23%	45%	31
Osdorp	14%	11%	75%	28
Badhoevedorp	12%	8%	80%	59
Totaal	18%	13%	69%	118

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 23. Lager administratief en -technisch personeel naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	34%	17%	49%	90
Osdorp	21%	14%	65%	130
Badhoevedorp	26%	14%	60%	109
Totaal	26%	15%	59%	329

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 24. Huisvrouwen zonder nevenwerkzaamheden naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	35%	16%	49%	68
Osdorp	11%	17%	72%	89
Badhoevedorp	20%	13%	67%	123
Totaal	21%	15%	64%	280

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 25. Degenen met een hogere en middelbare opleiding naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	41%	21%	38%	39
Osdorp	27%	13%	60%	50
Badhoevedorp	20%	10%	70%	81
Totaal	27%	13%	60%	170

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 26. Degenen met een lagere opleiding (incl. lager onderwijs) ^{uitgebreid} naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	34%	16%	50%	152
Osdorp	14%	15%	71%	198
Badhoevedorp	21%	13%	66%	212
Totaal	22%	15%	63%	562

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 27. Mannen naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	32%	17%	51%	100
Osdorp	14%	14%	72%	125
Badhoevedorp	19%	10%	71%	139
Totaal	21%	13%	66%	364

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 28. Vrouwen naar het aantal activiteiten, waarvoor men zich relatief frekvent buiten de eigen wijk begeeft, in procenten per wijk.

Wijk	Aantal activiteiten			N = 100%
	4 of meer	3	Minder dan 3	
Bos en Lommer - O.Veld	40%	17%	43%	92
Osdorp	19%	15%	66%	125
Badhoevedorp	22%	13%	65%	155
Totaal	26%	15%	59%	372

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 29. Tijd verlopen sinds het laatste bezoek aan het stadscentrum van ongehuwden (39 j. en jonger), in procenten per wijk.

Wijk	Tijdsverloop		N = 100%
	2 weken of minder	Meer dan 2 weken	
Bos en Lommer - O.Veld	76%	24%	33
Osdorp	84%	16%	37
Badhoevedorp	70%	30%	23
Totaal	77%	23%	93

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 30. Tijd verlopen sinds het laatste bezoek aan het stadscentrum van gehuwden en ongehuwden (40 j. en ouder), in procenten per wijk.

Wijk	Tijdsverloop		N = 100%
	2 weken of minder	Meer dan 2 weken	
Bos en Lommer - O.Veld	50%	50%	154
Osdorp	58%	42%	199
Badhoevedorp	46%	54%	241
Totaal	51%	49%	594

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 31. Tijd verlopen sinds het laatste bezoek aan het stadscentrum van boven de loongrens gesalariëerden, in procenten per wijk.

Wijk	Tijdsverloop		N = 100%
	2 weken of minder	Meer dan 2 weken	
Bos en Lommer - O.Veld	53%	47%	66
Osdorp	56%	44%	82
Badhoevedorp	57%	43%	121
Totaal	56%	44%	269

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 32. Tijd verlopen sinds het laatste bezoek aan het stadscentrum van beneden de loongrens gesalariëerden, in procenten per wijk.

Wijk	Tijdsverloop		N = 100%
	2 weken of minder	Meer dan 2 weken	
Bos en Lommer - O.Veld	55%	45%	125
Osdorp	64%	36%	152
Badhoevedorp	42%	58%	144
Totaal	54%	46%	421

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 33. Tijd verlopen sinds het laatste bezoek aan het stadscentrum van degenen met een middelbare of hogere opleiding, in procenten per wijk.			
Wijk	Tijdsverloop		N = 100%
	2 weken of minder	Meer dan 2 weken	
Bos en Lommer - O.Veld	58%	42%	36
Osdorp	62%	38%	48
Badhoevedorp	60%	40%	75
Totaal	60%	40%	159

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 34. Tijd verlopen sinds het laatste bezoek aan het stadscentrum van degenen met een lagere opleiding (incl. uitgebreid lager onderwijs), in procenten per wijk.			
Wijk	Tijdsverloop		N = 100%
	2 weken of minder	Meer dan 2 weken	
Bos en Lommer - O.Veld	63%	37%	146
Osdorp	61%	39%	192
Badhoevedorp	46%	54%	198
Totaal	56%	44%	536

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 35. Tijd verlopen sinds het laatste bezoek aan het stadscentrum van mannen, in procenten per wijk.			
Wijk	Tijdsverloop		N = 100%
	2 weken of minder	Meer dan 2 weken	
Bos en Lommer - O.Veld	53%	47%	100
Osdorp	64%	36%	125
Badhoevedorp	45%	55%	139
Totaal	53%	47%	364

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 36. Tijd verlopen sinds het laatste bezoek aan het stadscentrum van vrouwen, in procenten per wijk.			
Wijk	Tijdsverloop		N = 100%
	2 weken of minder	Meer dan 2 weken	
Bos en Lommer - O.Veld	56%	43%	92
Osdorp	55%	45%	125
Badhoevedorp	43%	57%	155
Totaal	50%	50%	372

Bron: Enquête april 1968-

Tabel 37. Laatst beoefende activiteit in het stadscentrum van ongehuwden (39 j. en jonger), in procenten per wijk.

Wijk	Activiteiten					N = 100%
	Winkelen	Recreatie	Sociale act.	Zakelijke act.	Overige act.	
Bos en Lommer - O.Veld	36%	37%	6%	3%	18%	33
Osdorp	46%	38%	5%	0%	11%	37
Badhoevedorp	46%	29%	4%	4%	17%	24
Totaal	43%	35%	5%	2%	15%	94

Bron: enquête april 1968.

Tabel 38. Laatst beoefende activiteit in het stadscentrum van gehuwden en ongehuwden (40 j. en ouder), in procenten per wijk.

Wijk	Activiteiten					N = 100%
	Winkelen	Recreatie	Sociale act.	Zakelijke act.	Overige act.	
Bos en Lommer - O.Veld	65%	15%	7%	5%	8%	157
Osdorp	64%	16%	8%	5%	7%	206
Badhoevedorp	61%	19%	10%	6%	4%	245
Totaal	63%	17%	9%	5%	6%	608

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 39. Laatst beoefende activiteit in het stadscentrum van boven de loongrens gesalarieerden, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteiten					N = 100%
	Winkelen	Recreatie	Sociale act.	Zakelijke act.	Overige act.	
Bos en Lommer - O.Veld	73%	13%	3%	5%	6%	67
Osdorp	56%	26%	6%	7%	5%	87
Badhoevedorp	59%	22%	6%	8%	5%	125
Totaal	62%	21%	5%	7%	5%	279

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 40. Laatst beoefende activiteit in het stadscentrum van beneden de loongrens gesalarieerden, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteiten					N = 100%
	Winkelen	Recreatie	Sociale	Zakelijke	Overige	
Bos en Lommer - O.Veld	55%	20%	9%	5%	11%	127
Osdorp	65%	16%	8%	2%	9%	154
Badhoevedorp	60%	18%	12%	5%	5%	147
Totaal	60%	18%	10%	4%	8%	428

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 41. Laatst beoefende activiteit in het stadscentrum van degenen met een hogere of middelbare opleiding, in procenten per wijk.

Wijk	Activiteiten					N = 100%
	Winkelen	Recreatie	Sociale act.	Zakelijke act.	Overige act.	
Bos en Lommer - O.Veld	64%	18%	8%	3%	7%	39
Osdorp	50%	30%	6%	8%	6%	50
Badhoevedorp	55%	24%	5%	11%	5%	76
Totaal	56%	24%	6%	8%	6%	165

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 42. Laatst beoefende activiteit in het stadscentrum van degenen met een lagere opleiding (incl. uitgebreid lager onderwijs), in procenten per wijk.

Wijk	Activiteiten					N = 100%
	Winkelen	Recreatie	Sociale act.	Zakelijke act.	Overige act.	
Bos en Lommer - O.Veld	61%	19%	6%	5%	9%	155
Osdorp	65%	17%	7%	4%	7%	197
Badhoevedorp	61%	20%	11%	4%	4%	205
Totaal	62%	19%	8%	4%	7%	557

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 43. Laatst beoefende activiteit in het stadscentrum van mannen, in procenten per wijk.						
Wijk	Activiteiten					N = 100%
	Winkelen	Recreatie	Sociale act.	Zakelijke act.	Overige act.	
Bos en Lommer - O.Veld	55%	20%	8%	5%	12%	101
Osdorp	58%	20%	9%	4%	9%	118
Badhoevedorp	57%	20%	5%	10%	8%	127
Totaal	57%	20%	7%	7%	9%	346

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 44. Laatst beoefende activiteit in het stadscentrum van vrouwen, in procenten per wijk.						
Wijk	Activiteiten					N = 100%
	Winkelen	Recreatie	Sociale act.	Zakelijke act.	Overige act.	
Bos en Lommer - O.Veld	69%	16%	6%	4%	5%	93
Osdorp	64%	21%	6%	4%	5%	126
Badhoevedorp	62%	20%	13%	3%	2%	145
Totaal	65%	19%	8%	4%	4%	364

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 45. Klachten over het ontbreken c.q. onvoldoende zijn van voorzieningen, in procenten per wijk.

Voorziening	Wijk			
	Bos en L.-O.Veld	Osdorp	Badhoevedorp	Totaal
Winkels	23%	12%	21%	18%
Zwembad	7%	29%	24%	22%
Overige sportvoorzieningen	7%	11%	7%	9%
Overige recreatieve voorz.	26%	34%	26%	29%
Openbaar vervoer	10%	6%	9%	8%
Parkeervoorzieningen	15%	2%	5%	6%
Overige voorzieningen	12%	6%	8%	8%
N = 100%	185	310	329	824

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 46. Waardering van de tot het stadscentrum af te leggen afstand, in procenten per wijk.

Wijk	Waardering afstand				N = 100%
	Zeer redelijk	Redelijk	Vrij groot	Zeer groot	
Bos en Lommer - O.Veld	12%	72%	13%	3%	192
Osdorp	8%	62%	18%	12%	245
Badhoevedorp	13%	61%	18%	8%	290
Totaal	11%	64%	17%	8%	727

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 47. Mate van tevredenheid over het winkelapparaat in de eigen buurt, in procenten per wijk.

Wijk	Mate van tevredenheid				N = 100%
	Tevreden	Tamelijk tevreden	Matig tevreden	Ontevreden	
Bos en Lommer - O.Veld	54%	18%	17%	11%	193
Osdorp	59%	20%	15%	6%	246
Badhoevedorp	46%	23%	22%	9%	290
Totaal	53%	21%	18%	8%	729

Bron: Enquête april 1968.

Tabel 48. Aard van de ontevredenheid over het winkelapparaat in de eigen buurt, in procenten per wijk.

Wijk	Ontevreden over:			N = 100%
	Aantal winkels/ assortiment	Service	Prijspeil	
Bos en Lommer - O.Veld	83%	10%	7%	59
Osdorp	72%	11%	17%	53
Badhoevedorp	71%	7%	22%	104
Totaal	74%	9%	17%	216

Bron: Enquête april 1968.

Bijlage IV

Enquête activiteitenpatronen

<p>Datum enquête: Enquête-adres: Informant : M - V</p>	<p>Gehuwd - Ongehuwd Kinderen: Ja - Nee Naam enquêteur:</p>
<p>1. In welk jaar bent U geboren? ----- Waar?</p>	<p>(voor 1914) (1914-1928)(1929-1938) (1939-1948) (na 1948) -----</p>
<p>2. Hebt U kinderen? ----- Wat is de leeftijd van de oudste die nog thuis woont? ----- En van de jongste?</p>	<p>Ja - Nee -----</p>
<p>3. Wat is Uw beroep? (nauwkeurig omschrijven)</p>	
<p>4. Welke vormen van onderwijs hebt U gevolgd?</p>	
<p>5. Volgt U momenteel nog enige vorm van onderwijs? Dus ook cursussen e.d. ----- Welke? ----- Waar? ----- Wanneer bent U er het laatst heengeweest? ----- Met welk vervoermiddel ging U erheen?</p>	

6. Verder zou ik graag van U weten, wanneer U het laatst bij familie op bezoek bent geweest, of het een kort bezoek was, dus alleen even een praatje maken, of dat er echt sprake was van "op visite gaan"?			
Ligging	Lengte bezoek	Tijd verlopen sinds bezoek	Vervoer
7. Ik zou graag hetzelfde van U weten over het laatste bezoek aan Uw burenen?			
Lengte bezoek		Tijd verlopen sinds bezoek	
8. Wanneer hebt U Uw laatste bezoek gebracht aan vrienden of kennissen?			
Ligging	Lengte bezoek	Tijd verlopen sinds bezoek	Vervoer
9. Wanneer hebt U voor het laatst deelgenomen aan club- of verenigingsactiviteiten en in welke functie: als toeschouwer, als deelnemer, als bestuurslid?			
Ligging	Functie	Tijd verlopen sinds bezoek	Vervoer

10. Ik noem U direct enkele soorten artikelen. Ik zou graag van U willen weten, wanneer U er voor het laatst op af bent geweest, waar, d.w.z. in welke straat U dat bezoek hebt gebracht en met welk vervoermiddel U er gekomen bent.

Artikel	Ligging	Tijd verlopen sinds bezoek	Vervoer
Groenten en fruit			
Vleeswaren			
Kruideniers-artikelen			
Drogisterij-artikelen			
Damesconfectie en - stoffen			
Radio-, t.v.- en grammofoonplaten			
Schoenen, e.d.			
Huishoudelijke en luxe artikelen			
Herenconfectie en -stoffen			
Warenhuis			
Markt			

11.	Vervolgens zou ik graag van U weten, wanneer U het laatst in het stadscentrum bent geweest, waarvoor en hoe U er gekomen bent.		
	Activiteit	Tijd verlopen sinds bezoek	Vervoer
12.	Tenslotte noem ik U een aantal andere activiteiten. Ik zou van U willen weten, wanneer U er voor het laatst aan deelgenomen hebt, op welke plaats dat gebeurd is en hoe U er gekomen bent.		
	Activiteit	Ligging	Tijd sindsdien verlopen.
	Bezoek aan sportwedstrijden		
	Beoefening van sport		
	Bioscoop-, toneel-, cabaret- en concertbezoek		
	Bezoek aan café, restaurant of dancing		
	Bezoek aan dokter, tandarts of consultatiebureau		
	Bijwonen van kerkdiensten of andere religieuze bijeenkomsten		
13.	Ontbreken er volgens U voorzieningen in Uw buurt?		Ja - Nee
	Welke?		

14.	Wat vindt U van de afstand van Uw huis tot het stadscentrum?	1. zeer redelijk 2. redelijk 3. vrij groot 4. zeer groot
15.	Wilt U twee routes noemen, waarlangs U meestal naar het stadscentrum gaat?	1. 2.
	Waar begint op deze routes voor U het stadscentrum?	1. 2.
16.	Bent U tevreden over de winkels in Uw buurt?	1. tevreden 2. tamelijk tevreden 3. matig tevreden 4. ontevreden
	(Indien matig tevreden of ontevreden) Waarover bent U niet tevreden?	
17.	In welke buurten bent U het best bekend? Wilt U er 3 noemen of aanwijzen in volgorde van bekendheid.	1. 2. 3.
18.	Zoudt U naar een andere buurt willen verhuizen als U daar in een soortgelijk huis kwam te wonen?	1. Ja 2. Misschien 3. Nee
	(Indien ja of misschien) Waarom zoudt U willen verhuizen?	
	Waarheen zoudt U willen verhuizen?	

S U M M A R Y

The following report contains some of the results of an unpretentious research in the field of urban geography, illustrating certain activity patterns of people living in the conurbation of Amsterdam.

As the members of one family may have very different activity patterns, it was decided not to take the family as such, but rather individuals as the subject matter.

According to the literature available the variables influencing urban activity patterns can be divided into four categories:

- (1) the geographical structure of the conurbation;
- (2) the place of residence of the family to which the individual belongs;
- (3) the place of employment of the individual;
- (4) the personal characteristics of the individual.

Due to the large number of variables involved, the interpretation of the results of such research is per force rather difficult. In order to reduce this complexity somewhat, the present research was carried out among a group of individuals all of whom were employed at the same place.

The theme of this research can be defined as follows:

To compare activity patterns of groups of individuals within the conurbation of Amsterdam, who are employed at the same place but who are living in different districts, viz: Bos en Lommer-Overtoomse Veld, Osdorp and Badhoevedorp. An inquiry was conducted, among 740 persons in april 1968. The districts where the interviews were held, were chosen because they formed an axis with the city-centre.

The research was limited to a number of residential activities taking place outside the homes of the individuals concerned. It was found that as the whole convenience goods were bought at a short distance from the individuals homes, but the frequency of shopping appeared to be high. At present there is little reason to assume that increased mobility and better methods in the preservation of food have resulted in great changes in the pattern of shopping.

As far as the shopping goods are concerned, it appears that the inhabitants of the various quarters more often go to shops in their own locality than in the city-centre, especially when the desired articles are cheaper and less subject to fashion.

The inquiry about forms of recreation (viz. sports, cinema, theatre and concerts, café's and restaurants) showed that in the total activity patterns these were of minor importance, especially for married persons. Visiting of relatives, friends, acquaintances and neighbours appears to show a remarkably high frequency in comparison to the activities in the field of recreation.

The most important variables which have a direct or indirect influence on the frequency of social activities and recreation appeared to be: (1) distance from the city-centre; (2) income; (3) marital status; (4) age; and (5) place of birth.

It was found that the importance of the city-centre was the same for all the various residential groups involved.

"Going down-town" appears to mean primarily "going shopping".

Except for the unmarried, the city-centre as a centre of recreation is of considerably less importance. The frequency of visits to the city-centre apparently is closely related to marital status and age. Those who are unmarried visit the centre one and a half times as often as those who are married.

The greater the distance of their place of residence from the city-centre, the larger the extent of the latter is considered to be in the minds of the individuals interviewed.

Dr. E. BOSMAN
AMSTERDAM
7 - FEB. 1973